

De Plaatsnamenstudie in 1956

door H. J. VAN DE WIJER, H. DRAYE
en K. ROELANDTS

Uit dit overzicht moge blijken dat in 1956, de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, het *Instituut voor Naamkunde* en het *Internationaal Centrum voor Onomastiek* te Leuven de studie van de naamkunde hebben voortgezet.

In het XXXe deel van de *Handelingen* (1) werden in het Nederlandse gedeelte o. m. gepubliceerd de jaarlijkse bibliografische overzichten over de toponymie en de antroponymie. Onder de bijdragen van de Waalse leden der Commissie willen wij de aandacht van de Nederlandse naamkundigen vestigen op de voortzetting van de studie „Toponymes hesbignons”, door J. HERBILLON (zie nr. 19) en op de jaarlijkse bibliografie over de Waalse filologie (2).

(1) Het Nederlands gedeelte van de XXIXe jg. (1955) van de *Handelingen* werd besproken door M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXXV (1957), 303. — Wij vestigen vooral de aandacht op : A. GOOSSE, *Tables des tomes I-XXV du Bulletin*, partie française (Com. Top.). *Tongres*, 1956.

Bevat een uitstekend en omvangrijk alfabetisch register, waarin ook de door de Waalse afdeling behandelde Ndl. namen en naamvormen werden opgenomen.

(2) É. LEGROS - J. HERBILLON, *La philologie wallonne en 1955. Com. top.* XXX (1956), 285-366. Mede verschenen in *Dial. belgom.* XIII (1956), 161-242.

De toponymie wordt behandeld in de nrs. 102-132.

Zie ook : J. HERBILLON, [Bibliographia Onomastica 1955] Bel-

* * *

Het *Instituut voor Naamkunde* te Leuven publiceerde, in samenwerking met de *Commissie voor Naamkunde* te Amsterdam, de XXXIIe jaargang (1956) van de *Mededelingen* (1), waarin verschillende Zuid- en vooral Noordnederlandse bijdragen zijn opgenomen. In de reeks *Studiën van de Nomina Geographica Flandrica* verschenen, resp. als nummers VII en VIII, twee Noordnederlandse werken, een eerste als posthume publikatie van de betreurde H. J. MOERMAN (zie blz. 432), een tweede van de hand van B. H. D. HERMESDORF en S. J. FOCKEMA ANDREAE

gique-Wallonie. *Onoma* VI (1956/57).

De volgende bijdragen over de Romaanse toponymie zullen ook de Nederlandse naamkundigen interesseren :

G. DUCARME, Recherches toponymiques dans la région Sud du Hainaut belge. *Public. Soc. hist. archéol. Avesnes* I (1953-56).

G. DESLANDES, Les orthographes cadastrales des lieux-dits. *Rev. int. Onomastique* VIII (1956), 123-129.

Vergissingen, voorkomend in kadastrale documenten, die vastgesteld werden bij de voorbereiding van de „Nouvelle Carte de France au 20.000^e”.

J. H[OURLIER], [Dictionnaires topographiques]. *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 241-242.

Lijst van de Franse Dict. top. en hun belang voor de historicus.

E. HOUTH, Les toponymes sylvestres en Armagnac. *Rev. int. Onomastique* VIII (1956), 107-116.

E. LANDERCY, Ronquières et Oisquercq, leurs relations sous l'ancien régime. *Ann. Cercle arch. Soignies* XIV (1954), 23-60.

Ronquières zou gekoloniseerd zijn door Franken uit Oisquercq.

P. LEBEL, Principes et méthodes d'hydronymie française (Publ. Univ. Dijon, 13). *Paris*, 1956.

Rec. R. SINDOU, *Rev. int. Onomastique* IX (1957), 308-310.

L. REMACLE, Étymologie du toponyme *nambé* et questions connexes. *Com. top.* XXXI (1957), 3-4 [résumé].

L. REMACLE, Examen critique de l'article *haisi du FEW. *Com. top.* XXXI (1957), 3-4 [résumé].

R. SEVRIN, Le Hainaut occidental. Contribution à l'étude géographique et économique du Tournaisis et des régions d'Ath, de Lessines et de Lens. *Mons*, 1954.

(1) De XXXIe jg. (1955) van de *Mededelingen* werd besproken door M. GYSSSELING in *Rev. phil.* XXXV (1957), 303-304. Zie ook *N. taalgids* XLIX (1956), 120-121.

(zie *Bibl. Psn.*, nr. 1), dat vooraf werd opgenomen in de serie *Bijdragen en Mededelingen* der Naamkunde-Commissie te Amsterdam als nr. IX. In de reeks *Anthroponymica* werd een 7^e deeltje uitgegeven. nl. over de vondelingen-namen, door L. DE MAN (zie *Bibl. Psn.*, nr. 10), terwijl de *Bijlagen* werden verrijkt met nrs. 46, 47 en 48, zijnde de symposion-lezing van J. A. VAN HAMEL (zie blz. 432) en de jaarlijkse bibliografische overzichten over 1955 door stellers dezes.

Bij voortduring werden door de eerste steller dezes een aantal adviezen uitgebracht over aanvragen, uitgaande van Zuidnederlandse gemeentebesturen, om straatnamen te wijzigen. Men zie de lijst hiervan in het „Verslag over de werkzaamheden van de Commissie in 1956”, in dit deel van de *Handelingen*, blz. 7-8 en 16-17.

Ook de revisie van de spelling der zeer talrijke toponiemen, die voorkomen op de stafkaarten en waarvan de lijsten aan de eerste ondertekenaar dezes werden voorgelegd, werd door hem bewerkt, met de medehulp van J. LINDEMANS, J. L. PAUWELS en O. LEYS (1). De lijst van deze kaarten, uit te geven door het Belgisch Militair Geografisch Instituut, is opgenomen in het hierboven vermeld jaarverslag, op blz. 8-9 en 16-17.

Voor de opleiding van de aankomende naamkundigen wordt in de verschillende centra verder gezorgd (2).

(1) Zoals de vorige jaren werden wij, bij het moeizaam excerpingswerk en het samenstellen van het onderhavig overzicht, geholpen door Dr. O. LEYS en Mej. Dr. B. DOUCET. Wij danken hen hier welgemeend.

(2) Bij de reeks van onuitgegeven toponymische verhandelingen (zie laatst *Bibl.* 1955, blz. 148, n. 2) zijn nog de volgende te voegen: A.-M. VAN DEN BOSCH, *De rode-toponiemen in de provincie Antwerpen*. Lic. Leuven, 1956.

L. VAN DEN BROECK, *Toponymie van Oost- en Westmalle*. Lic. Leuven, 1956.

N. DELAGRANGE, *Toponymie van Wakken*. Lic. Leuven, 1956.

* * *

Het *Internationaal Centrum voor Onomastiek* te Leuven heeft het VIe deel (1955/56) van *Onoma* uitgegeven en het VIIe deel (1956/57) voorbereid. Buiten de gewone rubrieken wordt daarin opgenomen, onder de titel „Bibliographia Onomastica”, de lopende bibliografie voor ruim 30 verschillende landen, waarnaar in onderhavig overzicht telkens wordt verwezen.

Het VIe Internationaal Congres voor Onomastische Wetenschappen zal worden gehouden te München, van 24 tot 28 augustus 1958 (1). Het wordt voorbereid in nauwe samenwerking met het Internationaal Centrum te Leuven.

* * *

Zoals in onze vorige overzichten, wensen wij hier de naamkundige onderzoeken in het Nederlands taalgebied buiten België te overzien.

Wat de toponymische studiën in **Frans-Vlaanderen** aangaat, kunnen wij voor het afgelopen jaar 1956 wijzen op de volgende historische publikaties, waarmede de naamkunde haar voordeel kan doen :

H. MARTEL, *Le défrichement en Artois du IXe au XIIIe siècle.*
Bull. Soc. Antiq. Morinie 347 (1956), 510-.

R. VAN PASSEN, *Toponymie van Kontich en Lint.* Doct. Leuven, 1956 (zie beneden, nr. 16).

A. RENERS, *Toponymie van Hasselt (intra muros).* Lic. Leuven, 1956.

M. VERHOFSTEDÉ, *De rode-namen in Oost- en West-Vlaanderen.* Lic. Leuven, 1956.

(1) Zie *Onoma* VI (1955/56), 8-9 = 25.

De [Actes et Mémoires] IV^{m^e} Congr. Int. de Sciences Onomastiques [Uppsala, 1952] werden nog besproken door J. G. FUCILLA in *Names* IV (1956), 183-184.

Over het Ve Int. Congres te Salamanca vindt men nog verdere gegevens in *Onoma* VI (1955/56), 1-5, 11-15 = 17-21, 27-30.

H. PLATELL, *Le premier cartulaire de l'abbaye de Saint-Amand. Moyen âge LXII* (1956), 301-329.

Orig. 1117-1123, cop. 17e-18e eeuw.

X., *La Sud-Flandre est en deuil. Notre Flandre IV* (1956), 1-2. Bij het afsterven van V. Celen. Zie ook *ibid.* 24.

Description du département du Nord au point de vue religieux et moral en 1799 par Primat, évêque constitutionnel. *Bull. Soc. d'études de la province de Cambrai (Lille) XLIII* (1955), 33-36.

* * *

Wat Noord-Nederland betreft, blijkt uit het „Verslag van de Commissie voor Naamkunde” (1) dat het naamkundig onderzoek er met goed gevolg wordt voortgezet. Op de twee symposia, van 3 maart en 8 december 1956, werden lezingen gehouden door B. H. D. HERMESDORF, S. J. FOCKEMA ANDREAE, CH. VERLINDEN en F. J. NIERMEYER. Bovendien werden besprekingen gehouden met vertegenwoordigers van regionale verenigingen en medewerkers. Gestadig wordt verder gewerkt aan het veldnamenregister, dat thans ongeveer 36.000 fiches telt, terwijl anderdeels de kartografische bewerking van toponymische bestanddelen voortgang vindt. O. a. werden kaarten getekend van *goud, zilver, schat* en *Joden*.

Als belangrijke bijdragen over de Nederlandse toponymie kunnen wij hier de volgende opsommen, mede op grond van de bibliografische inlichtingen die ons door de heer D. P. BLOK, van het Naamkunde-Bureau te Amsterdam welwillend werden verstrekt :

P. J. MEERTENS- -D. P. BLOK, [Bibliographia Onomastica 1955] *Netherlands. Onoma VII* (1956/57).

(1) Verslag van de Commissie voor Naamkunde der Kon. Ned. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam over 1956. *Jaarb. Kon. Ned. Akad. v. Wet.* 1956-1957.

R. HAESERIJN schreef over „Het Naamkundebureau te Amsterdam”, in *Wet. tijd.* XVI (1956), kol. 227-235.

M. BATHE, Die Emster und die Amstel. *Jahrb. Ver. niederdeutsche Sprachforsch.* LXXIX (1956), 85-95.

De Emster zou zijn naam ontleend hebben aan de Amstel, die naast *Amster* ook fri. *Emster* zou geheten hebben. *Amster* > *Amstel* onder invloed van Brabantse immigratie.

D. P. BLOK, De inhoud van de Amsterdamse naamkundige vragenlijsten. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 135-138.

Geeft een lijst van de algemeen toponymische vragen, van de afzonderlijke namen en bestanddelen, alsmede van de antroponymische vragen, waarover het Amsterdams Naamkunde-bureau door enquêtes materiaal heeft ingezameld.

D. P. BLOK, De enken in Nederland. *Med. Centrale Comm. onderzoek Ndl. Volkseigen* nr. 8 (1956), 10-12, met kaart.

Bespreekt de verspreiding van de *enk/eng*-namen aan de hand van de kaart en wijst op het veelzijdig belang van de studie ervan.

D. P. BLOK, Resultaten van de geografische methode bij de Nederlandse naamkunde. *Hand. XXIVe Ndl. fil. congres* (1956), 102-103.

G. CORDES, Zur Frage der altsächsischen Mundarten. *Zs. f. Mundartforsch.* XXIV (1956), 1-51.

O. a. *muide/monde*, persn. met *-nand* en *-gunth*, *ans-*.

A. W. EDELMAN-VLAM- -C. H. EDELMAN, Over woud- en broeknamen in West-Friesland. *West-Frieslands Oud en Nieuw* 1956, 46-51.

Poging tot reconstructie van het oude landschap aan de hand van deze namen.

J. A. VAN HAMEL, Plaatsnaamveranderingen uit politieke overwegingen (Bijdr. en Med. Naamkunde-Com. VIII). *Amsterdam*, 1955. Mede verschenen als Bijlage XLVI bij de *Med. Ver. naamk. Leuven*, 1956.

Met allerlei voorbeelden uit de wereldgeschiedenis, uit taalgrens- en kolonisatie-gebieden, wordt in deze symposium-lezing gewezen op de „historische en staatkundige, vaak ook menskundige belangstelling” voor de plaatsnamen. Die belangstelling gaat zo ver, dat de naam en zijn verandering een reële gevoelswaarde, soms „een zeer hartstochtelijke betekenis” kan krijgen.

B. H. D. HERMESDORF- -S. J. FOCKEMA ANDREAE, Naam en Recht... zie *Bibl. Psn.* 1956, nr. 1.

H. J. MOERMAN(†), Nederlandse plaatsnamen. Een over-

zicht. *Amsterdam*, 1956. Mede verschenen in de Leuvense reeks *Nom. Geo. Fla., Stud. VII. Brussel*, 1956.

Dit is het lang verwachte handboek over de voornaamste bestanddelen der Ndl. plaatsnamen, een voortreffelijke aanvulling van MANSION's bekende handleiding. Voor ieder element, woord of suffix, wordt het essentiële meegedeeld, steunend op de oude bronnen en de toponymische literatuur, de Ndl. en sommige Vla. pln. die ermede werden gevormd, gelijkaardige pln. in het buitenland, inz. Engeland en Duitsland. Zonder twijfel zal dit werk in de toekomst vele diensten bewijzen: de overzichtelijke behandeling van de bereikte resultaten helpt rechtstreeks het onderzoek en geeft onrechtstreeks aanleiding tot verdere studie van de problemen die thans weer duidelijk te voorschijn treden. In de echte zin van het woord een onmisbaar boek voor elke naamkundige, dat voortdurend ter hand zal worden genomen en aldus de eervolle nagedachtenis van de overledene onder vakgenoten zal blijven bestendigen.

Zie naar aanleiding hiervan de kritiek door M. SCHÖNFELD, Een belangrijk boek over onze plaatsnamen. *N. Taalgids* L (1957), 156-159.

J. NAARDING, Voarig, var en bolle. *Driemaand. bladen* VIII (1956), 57-63.

Aan de hand van veldnamen wordt ouddrents *vaar* = *stier* verworpen. *Bol*, in vele veldnamen aan te wijzen, is het oude woord voor „stier”. Zie ook *ibid.* 103.

J. NAARDING, Dialectologie, volkskunde en naamkunde in Drente. *Hand. XXIVe Ndl. fil. congres* (1956), 30-32.

P. NOORDELOOS, Een bijdrage tot de verklaring van enkele topo- en hydroniemen. *Med. Ver. naamk. XXXII* (1956), 101-104.

Onderzoekt, vooral op topografische gronden, de betekenis van *Nieuwe Nidorp*, *Avis* (veldnaam te Grootebroek), *Gouw*, *Het Voert*, *De Wijzend*.

P. NOORDELOOS, Over de betekenis van plaats-, veld- en waternamen. *West-Frieslands Oud en Nieuw* 1956, 31-45.

Westfriesse plaatsnamen met veel nieuw materiaal.

M. SCHÖNFELD, Nederlandse waternamen... zie *Bibl.* 1955, blz. 151.

Rec. S. J. FOCKEMA ANDREAE, *Ts. Ndl. aandr. gen.* LXXIII (1956), 357-358.

P. SIPMA, *It Beaken* XVIII (1956), 225-226.

M. SCHÖNFELD, Beschouwingen bij A. Bach, *Deutsche Namenkunde* II. Die deutschen Ortsnamen. *Med. Ver. naamk. XXXII* (1956), 84-89.

Wijst op een aantal tekortkomingen voor het Nederlands, betr. *-ingi*, *drecht*, *zijs*, *zouw*, *donk* enz.

M. SCHÖNFELD, Onstandvastige plaatsnamen. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 121-134.

Bestudeert, met een keuze van duidelijke voorbeelden, allerlei gevallen van naamsverandering : door invloed van kerk of klooster, door uitbreiding van voorheen minder belangrijke woonkern, door samensmelting van twee namen, door toevoeging van differentiërende bepalingen of door vereenvoudigende verkorting, door analogische of volksetymologische aanpassing aan naburige namen resp. aan meer bekende naamsdelen, enz.

M. SCHÖNFELD, Jacob Wijbrand Muller (1858-1945). *Onoma* VI (1955/56), 37-39.

N. P. SPRENGER DE ROVER, Enige Tilburgse toponiemen, in : H. J. A. M. SCHURINK en J. H. VAN MOSSEVELD, Van heidorp tot industriestad. Verkenningen in het verleden van Tilburg [*Tilburg*, 1955], 104-114.

Bespreekt de toponiemen *Groenstraat*, *Ezelven*, *Delmer*, *Hasselt*, *Spurkt*, *Stokhasselt*, *Rugdijk*, *Den Brand*, *Stelt*, *Braak*, *Bokhamer* en *Trederose*.

J. DE VRIES, Kennemerland en Kannanefaten. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 49-63.

Verklaart beide namen uit *kinna-/*kanna- „uitsteeksel” („kin” enz.), dat ook in de Antwerpse pln. *Chanelaus* kan teruggevonden worden. Met schetskaartje van Noord-Holland in de eerste eeuwen van onze jaartelling (naar RAMAER).

Als kortere bijdragen over meestal afzonderlijke Noord-nederlandse plaats- en veldnamen, en als historische en geografische studiën, waarin ook vaak naamkundige problemen besproken worden, kunnen hieronder worden opgesomd :

Br. ALBERTINUS, Nispen, een oud historisch centrum. *Brab. heem* VIII (1956), 118-124.

Behandelt terloops ook enige toponiemen.

J. A. BAKKER, Enige middeleeuwse putten bij Oud Naarden. *Westerheem* V (1956), 25-29.

J. BELONJE, Het fort Rovers of (De) Rovere. *Ghulden Roos* XV (1955), 79-93.

J. BENNEMA, De bewoonbaarheid van het Nederlandse kustgebied voor de bedijkingen. *Westerheem* V (1956), 88-91.

K. BLAUW, Waarom Noordholland en niet Noord-Holland. *Noordholland* 1956, 46-53.

- P. C. BOEREN, Sanders van Chaam. *Jaarb. De Oranjeboom* 1956, 132-157.
Chaam < Kelt. *Cambo*. Vgl. echter J. HUBSCHMID, *Vox rom.* III, 119.
- F. A. BREKELMANS, Uit de eerste jaren van Kruisland, 1487-1492. *Ghulden Roos XVI* (1956), 126-129.
Plaatsnamen, blz. 128.
- M. P. DE BRUIN, De Kust van Walcheren. *Middelburg*, 1956.
Rec. W. J. A[LBERTS], *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 371-372.
- H. BRUNSTING, Op zoek naar de Romeinse heirweg. Indrukken van een excursie langs de Oude Rijn. *Westerheem V* (1956), 73-74.
- P. DU BURCK- -P. J. ENTE- -L. J. PONS, Het zoekleigebied van Westfriesland. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 140-151.
- S. CANCRINUS, Dwingeloo, schetsen van verleden en heden. *Meppel*, 1956.
Oude plaatsnamen, blz. 113-116.
- J. K. DE COCK, Een andere naam voor „De Westen” op Texel. *Westerheem V* (1956), 12.
Wammes < Wemminge.
- B. DOEDENS, 't Hemerik. *Drenthe* 1956, nr. 12, 8.
Afgeleid uit *hamrik*.
- O. EISENSTUCK, Zur Deutung von Luna und Luantia. *Beitr. z. Namenf.* VII (1956), 53-58.
O. m. over *Loenen* en dgl.
- H. B. M. ESSINK, Een opgave van enkele toponiemen in het Land van Heusden. *Met gansen Trou* 1956, 169-170.
- S. J. FOCKEMA ANDREAE, Landscheidingen der midden-hollandse Hoogheemraadschappen in de 18^e eeuw. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 134-139.
- J. VAN GALEN, De betrouwbaarheid van het Itinerarium Antonini. *Gelre* 1956, 1-20.
- J. VAN GALEN, Het huis Oudaen. *Maandbl. Oud-Utrecht* 1956, 65-67.
Oudaen < kelt. *ane* „moeras”?
- A. GERHARDT, Nogmaals Vlooienberg. *Ons Amsterdam* 1956, 15.
- M. K. E. GOTTSCHALK, Historische geografie van westelijk Zeeuws-Vlaanderen... zie *Bibl.* 1955, blz. 155.
Rec. G. VAN ACKERE, *Rev. phil.* XXXV (1957), 125-127.
- M. K. E. GOTTSCHALK, Aspecten van de historische geografie van westelijk Zeeuws-Vlaanderen aan de hand van enige kaarten. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 7-22.

- M. K. E. GOTTSCHALK, De ontginning der Stichtse venen ten oosten van de Vecht. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 207-222.
- M. K. E. GOTTSCHALK, De waterbeheersing in het Stichtse veengebied ten oosten van de Vecht tijdens de ontginningsperiode. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 311-317.
- J. DE GRAAF, De Marke van Epse en Dommer. *Gebre* 1956, 57-82. Lijst van boerderijnamen.
- J. A. GROEN, Amsterdamse buurten en hun bijnamen. *Ons Amsterdam* 1956, 168-170.
- G. D. VAN DER HEIDE, Een meer Flevo en een eiland Flevum in de Romeinse tijd. *Kamper Almanak* 1956-1957, 184-195.
- E. J. HELDERMAN, Een Friese nederzetting te Krommenie? *Westerheem* V (1956), 41-49, 8 platen.
- H. HENDRIKS, Het Slot te Wateringen en zijn bewoners. *Navorscher* XCVI (1956).
- H. HEZEMANS, De Posthoorn bij Rucphen, kruispunt van belangrijke oude wegen (I). *Brab. heem* VIII (1956), 33-42.
- H. HEZEMANS, De Posthoorn bij Rucphen II. Van noord naar zuid. *Brab. heem* VIII (1956), 54-66.
- B. H. HOMMEN, Nogmaals Egge. *Driemaand. bladen* VIII (1956), 8-10.
- B. H. HOMMEN, Het oude boerenhuis. *Driemaand. bladen* VIII (1956), 49-56.
Namen van landerijen van de boerderij Scholte Splinterink te Ootmarsum, de fn. *Kruiper* en *Raeke* en de huisnaam *Spekhorst*.
- B. H. HOMMEN, De straatnaam Hoge Lucht. *Driemaand. bladen* VIII (1956), 67-68.
Laat verklaring in het midden.
- B. H. HOMMEN, Scheer. *Driemaand. bladen* VIII (1956), 125-128. Samenhang met plantnaam.
- B. H. HOMMEN, Telgenkamp. *Driemaand. bladen* VIII (1956), 141-145.
- H. W. M. J. KITS NIEUWENKAMP, Bommel en schaaktoren. De drager, stut; steun, zuil of sterkte. *Gens nostra* 1956, 158-163.
- H. KNIPPENBERG, Rijen. *Brab. heem* VIII (1956), 18-19.
Rijthoven, Riethoven uit hydroniem *rie*, *rijt*? — Zie ook *ibid.* 47.
- H. KNIPPENBERG, De Rips. *Brab. heem* VIII (1956), 19.
Een waternaam op *-apa*?
- H. KNIPPENBERG, De plaatsnaam: Ravenstein. *Brab. heem* VIII (1956), 124-125.
Naar een burchnaam, ontstaan uit een persoonsnaam.

- H. KNIPPENBERG, De plaatsnaam Brunssum. *De Bronk* III (1956), 259.
- J. DE KORT, De herberg De Rode Leeuw te Vught. *De kleine Meierij* IX, nr. 3.
- G. KUIPER, Schild-Plein? *Driemaand. bladen* VIII (1956), 104. Zie ook beneden H. ODINK, alsmede A. BUTER, *ibid.*, 110.
- J. NAARDING, Uit Eelde's oudste eeuwen (Nieuw Drentsch Mozaïk, 11). *Assen*, z. j. [1956].
 Rec. W. J. ALBERTS], *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 157.
- H. MANDOS, *Brab. heem* VIII (1956), 21.
 Behandelt vele namen, o. a. Eelde.
- J. NAARDING, Mekel(er) meer. *Drenthe* 1956, 8.
- J. NAARDING, Leye. *Fryske plakn.* VIII (1956), 17-18.
 Behandelt dit toponiem in Groningen en Drente. Zie verder blz. 440.
- J. NAARDING, Hunsow. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 1956, 114-116.
 Hunsouwe, Vastenouwe, Wapserouwe.
- H. ODINK, Schild-plein? *Driemaand. bladen* VIII (1956), 10-11.
 Zie ook boven het opstel van G. KUIPER.
- E. PLATZ, Le toponyme Hostert. Un Essai. *Rev. int. Onomastique* VIII (1956), 144-152.
 Aansluitend bij het opstel van EDELMAN, opgenomen in *Bibl.* 1955, blz. 152-153, onderzoekt S. de Luksemburgse en Rijnlandse *Hostert*-toponiemen en familienamen en poogt deze te verklaren als vervormingen van *hub-stede* (?).
- T. VAN SCHIJNDEL, Veldnamen in Drunen. *Met gansen trou* VI (1956), 45-48, 75-76.
 O. a. Meeuwert, Noulanden, Het Run, Persweide, Schild, Sempke, Klinkert. Met korte verklaringen zonder bewijzen.
- T. VAN SCHIJNDEL, Veldnamen in Elshout. *Met gansen trou* VI (1956), 120-121.
 O. a. Hulten, opten Kessenich, Scelberch.
- F. W. SMULDERS, Toponiemen uit het dorp en de polder Engelen. *Met gansen trou* VI (1956), 186-188.
- F. SMULDERS, De parochie Haren. *De kleine Meierij* IX (1956), nr. 8.
- F. SMULDERS, De Strijdhoeven in Udenhout. *De kleine Meierij* IX (1956), nr. 9.
- J. VAN SPRANG, Uit Oisterwijk's verleden. *De kleine Meierij* IX, nrs. 4, 7, 8, 10.
- STEF., Geschiedenis der parochie Herpt. *Met gansen trou* VI, nrs. 1, 2, 8.
- B. H. STOLTE, De oudste vorm van de plaatsnaam *Kuik*. *Brabantia* V (1956), nr. 6.

- B. H. STOLTE- -H. HALBERTSMA, De datering van de Anonymus Ravennas. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 260-261.
Over *Nocdac-Dokkum* (?) en *Bordonchar-Boorne* (?)
- P. L. M. TUMMERS, De plaatsnaam Chevreumont. *Maasgouw* LXXV (1956), 151-157.
Van belang voor de taalgrensstudie.
- P. L. M. TUMMERS, Twee suggesties betreffende Limburgse namen. *Veldeke* 1956, 109-110.
Oproep tot registratie van het materiaal.
- P. L. M. TUMMERS, Problemen rond de namen Coriovallum en Heerlen. *Bull. hist. kring Land v. Heerlen* VI (1956), 89-93.
- J. VERSANTVOORT, De R. K. kerk te Bokhoven. *Met gansen trou* VI (1956), 125-128.
Bokhoven = Bokland, onvervreembare grond.
- W. H. F. VLOEYBERGHS, Vlooienburg. *Ons Amsterdam* 1956, 63.
- J. WATTEL, Het ontstaan van Hoogeveen. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* LXXIV (1956).
- J. WESTENBERG, Oude kaarten en de geschiedenis van het voormalige eiland Huisduinen. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 223-240.
- W. F. G. WIESE, De verspreiding der archeologische gegevens van Westfriesland in verband met de morfogenese. *Ts. Ndl. aardr. gen.* LXXIII (1956), 23-42.

* * *

Wat de studie van de toponymie in **Friesland** betreft, moet dit jaar gewezen worden op de volgende bibliografische en belangrijke naamkundige bijdragen :

- J. H. BROUWER- -Y. POORTINGA, [Bibliographia Onomastica 1955] Frisian Onomastics. *Onoma* VIII (1956/57).
- J. J. KALMA, Repertorium Frieslands Verleden. *Leeuwarden*, 1955.
Rec. W. W. VAN VALKENBURG, *Ndl. Leeuw* LXXIII (1956), kol. 144-145.
- L. ATEMA, Jitris teninge — tynje. *Fryske plakn.* VIII (1956), 23-28.
Aanvullend opstel over de betekenis van dat woord; vgl. *Bibl.* 1955, blz. 158.

H. S. BUWALDA, Bildtse toponymen. *Fryske plakn.* VIII (1956), 37-46.

Vervolg van het overzicht (inz. veldnamen), waarover laatst *Bibl.* 1955, blz. 158.

P. GERBENZON, Rienck Hemmema, Rekenboek off memorial (Estrikken XIV). *Grins*, 1956.

Rec. O. POSTMA, *Us Wurk* V (1956), 90-95.

Publikatie (op stencil) van het merkwaardige dagboek, dat van 1569 tot 1573 gehouden werd door de Friese boer Hemmema. De inleiding bevat o. m. een grondige historische studie van het bedoelde landbouwbedrijf, door B. H. SLICHER VAN BATH opgesteld met de gegevens uit het dagboek, en taalkundige aantekeningen door J. H. BROUWER. Na de tekstuitgave volgt een namenregister en een glossarium.

S. J. VAN DER MOLEN, In offisjeel plaknammeûndersjik yn Skoatterlân yn 1858. *Fryske plakn.* VIII (1956), 11-14.

Geeft uittreksels, met kommentaar, uit de antwoorden die een tiental schoolmeesters toen hebben ingezonden op de officiële rondvraag naar spelling en oorsprong van de dorpsnamen in de gemeente Schoterland.

[G. D.] OHLING, Gewässerbezeichnungen und -namen in Ostfriesland. *Fryske plakn.* VIII (1956), 57-61.

Met bestanddelen als *ehe*, *riede*, *leide*, *deep*, *schloot*, *siel*, *sichter*, *fleet*, *fall*, *weel*, *geise*, *hinte* / *hunte*, *sietwending* enz. Soms valt het moeilijk, de „taalkundige” redeneringen van schr. te volgen.

M. OOSTERHOUT, Snitser toponymen om 1500 hinne. *Fryske plakn.* VIII (1956), 47-53.

Materiaal ontleend aan de Recesboeken van Sneek : namen van stad en rechtsgebied, veld- en waternamen, namen van gebouwen, bruggen, enz.

Y. POORTINGA, Wierumer Wâd- en Noardsé-toponymen. *Fryske plakn.* VIII (1956), 30-36.

Overzicht van toponiemen, toevallig opgetekend bij een mondelinge enquête over de terminologie van het vissersbedrijf aldaar. Bespreekt o. m. de bestanddelen *balch*, *hoarn*, *leech*, *kyl*, *rif*, *wâl*.

O. POSTMA, Noch eat oer it wurd „tsjoele”. *Fryske plakn.* VIII (1956), 5-6. — P. B. W(INSEMIUS), Jitris „tyole, tsjoele”. *Ibid.*, 7-10.

Voortzetting van de discussie, waarover *Bibl.* 1955, blz. 159.

O. SANTEMA, Toponimen fan Toppenhuzen en Twellegea

yn 'e 16^e, 17^e, 18^e en earste helte fan de 19^e ieu. *Fryske plakn.* VIII (1956), 65-74.

Publikatie van materiaal in de vorm van glossarium, hier gaande van *Abbingarijd tot Land*.

Het „Toponymysk Wurkforbân” van de Fryske Akademy publiceerde in 1956 ook een *Register op Fryske plaknammen I-VIII*, bevattende een alfabetische lijst van de behandelde toponiemen en van de medewerkers met de titels van hun bijdragen. Dit register zal in de praktijk goede diensten bewijzen en het onderzoek van de Friese toponymie aanzienlijk bevorderen (1).

Verder zal de beoefenaar der Friese toponymie met vrucht nog de volgende tijdschriftopstellen raadplegen :

S. J. VAN DER MOLEN, It riedling *Ookes*. *Fryske plakn.* VIII (1956), 15-16.

Verklaard uit persn. *Okke*.

S. J. VAN DER MOLEN, De nammen fan Hoarnstersweach. *Fryske plakn.* VIII (1956), 62-64.

Inventaris en korte bespreking van de officieel aanvaarde straatnammen in een Fries dorp.

J. NAARDING, Leije. *Fryske plakn.* VIII (1956), 17-18.

Onderzoekt de semantische evolutie van het bestanddeel *leije* „waterleiding, laagveen enz.”, met varianten en homoniemen.

H. T. OBREEN, Dijkplicht en waterschappen aan Frieslands westkust (Diss. Amsterdam). *Bolsward*, 1956.

Rec. W. J. ALBERTS, *Bijdr. gesch. Ndl.* XII (1957), 59-61.

Y. POORTINGA, De Sitadel fan Iezumbuorren. *Fryske plakn.* VIII (1956), 29.

M. SCHÖNFELD, Het Goede en Het Boze Wjif. *Fryske plakn.* VIII (1956), 64.

Nog een voorbeeld van naamwisseling voor diepte/zandbank, tegelijk van taboe- en noa-naam.

P. SIPMA, NGN IV. *Fryske plakn.* VIII (1956), 3-4.

Over de waarde van F. BUITENRUST HETTEMA's boek „Friese Plaatsnammen”, destijds verschenen als *Nom. Geo. Neerl.* IV (1899).

J. J. SPAHR VAN DER HOEK, Olterterp. *Fryske plakn.* VIII (1956), 19-22.

Oude vormen en etymologie, niet helemaal geslaagd.

(1) De *Fryske plaknammen* VI (1953) en VII (1955) werden besproken door K. ROELANDTS, in *Lew. bijdr. Bijbl.* XLVI (1956/57), 36-37.

J. J. SPAHR VAN DER HOEK, Land en deel. *Fryske plakn.* VIII (1956), 61.

Over de onderlinge chronologie van beide bestanddelen in toponymische composita.

J. S. VAN WEERDEN, Naast het Friese Ezum een Groninger Maddens? *Groningse Volksalmanak* 1956, 134-136.

X., Oarkonde fynsten. *Us Wurk* V (1956), 13-15, 55.

X., Bibliografy. *Us Wurk* V (1956), 2-6, 51-55, 97.

* * *

Voor **Zuid-Afrika** hebben wij de volgende toponymische bijdragen aangetroffen :

G. P. LESTRADE- P. J. NIENABER, [Bibliographia Onomastica 1955] South-Africa. *Onoma* VII (1956/57).

P. J. NIENABER, Bronnegids bij de studie van die Afrikaanse taal en letterkunde, dl. III, D 1956. *Johannesburg*, 1957.

Kleinere bijdragen zijn :

P. J. NIENABER, Waar kom ons plekname vandaan? *Huisgenoot* 40 (1956), nrs. 1802-1804.

P. J. NIENABER, ABC van Transvaalse plekname. *Huisgenoot* 40 (1956), nr. 1805.

J. G. PRETORIUS, Straatname : vertaal liever te min as te veel. *Huisgenoot* 40 (1956), nr. 9 januari.

VERTALER, Straatname : vertaal of nie? *Huisgenoot* 40 (1956), nr. 2 april.

J. D. DU TOIT, Taalfilosofie [spelling van plekname]. *Taalgenoot* 25 (1956), nr. 7 augustus.

Van de hand van P. J. NIENABER (Johannesburg) verschenen in de loop van 1956, in het bijvoegsel *Extra* van het blad *Die Vaderland*, toponymische beschouwingen over Vrijstaatse en Natalse plaatsnamen.

* * *

Wat de onomastiek in het **Duits taalgebied** betreft, wensen wij er vooraf op te wijzen, dat aan de grootmeester der Duitse naamkunde, Prof.-em. Adolf BACH, op 2 februari

1957 door de Universiteit te Leuven het ere-doctoraat in de Wijsbegeerte en Letteren werd toegekend (1).

Naar aanleiding van de 65^e verjaardag van Prof. A. Bach, verscheen in het afgelopen jaar het tweede deel van de *Festschrift Adolf Bach*, zijnde deel XXI (1956) van de *Rheinische Vierteljahrsblätter*, waarvan de ons interesserende bijdragen in de verschillende rubrieken van dit overzicht worden opgenomen.

Het opus magnum van Prof. A. BACH, Deutsche Namenkunde I-II (zie ons vorig overzicht blz. 162) is thans volledig door de publikatie van :

A. BACH, Deutsche Namenkunde III. Registerband, bearbeitet von D. BERGER. *Heidelberg*, 1956, 457 S.

Bevat vooraf een „Sachweiser”, daarna een alfabetisch register op de persoonsnamen (in deel I, 1-2), een tweede op de plaatsnamen (in deel II, 1-2) van de Deutsche Namenkunde. Een auteursregister kon wegens de omvang niet gedrukt worden.

Bij het gebruik is ons, na vele steekproeven, de betrouwbaarheid van dit register gebleken en vooral zijn groot nut.

Verder gaf BACHS standaardwerk aanleiding tot de volgende kritische bijdragen :

R. SCHMITTEIN, Les noms de lieux lituaniens dans la Deutsche Namenkunde d'Adolf Bach. *Rev. int. Onomastique* IX (1957), 119-131.

S. betreft dat geen aandacht werd geschonken aan de „rôle extraordinaire joué... par le nom de personne employé d'une façon absolue en fonction toponymique” (!) en kritiseert scherp de behandeling van de Litauwse pln. en psn. in BACHS monumentaal werk.

M. SCHÖNFELD, Beschouwingen bij A. Bach, Deutsche Namenkunde. II. Die deutschen Ortsnamen 1-2. *Med. Ver. Naamk.* XXXII (1956), 84-89.

Een groot geleerde kan grootheid waarderen ! Zie ook boven, blz. 433.

(1) Een gedeelte van de academische rede door eerste steller dezes, naar aanleiding van de plechtige promotie uitgesproken, werd afgedrukt in *Rhein. Viert.* XXI (1956) = *Festschr. A. Bach* II, [S. III-IV].

Op de kritiek van H. KUHN in *Anzeiger f. dt. Alt. u. dt. Lit.* LXVIII (1956), 145-170 antwoordt BACH, *Ibid.* LXIX (1957), 142 en vooral, zoals reeds in *Bibl.* 1955, blz. 162 werd vermeld, in een gecyclostileerde brochure : *Antwort an Hans Kuhn. Abwehr seines Angriffes auf meine Deutsche Namenkunde. Bonn, 1956.*

Bibliografische bijdragen over de Duitse toponymie zijn :

- B. BOESCH, *Deutsche Namenkunde. Ein Bericht über die Neuerscheinungen der letzten Jahre. Wirkendes Wort VII (1956/57), 1-13.*
- W. FLEISCHER- -E. EICHLER, *Die Namenforschung in der Deutschen Demokratischen Republik von 1945-1957. Onoma VII (1956/57).*
- H. MARZIAN, *Ostdeutsche Bibliographie VI : 1955 und Nachtrag 1945-1954. Jahrb. der Albertus-Univ. z. Königsberg VII (1957), 371-467.*
- E. SCHWARZ- -O. LEYS, [Bibliographia Onomastica 1955] *Deutschland-Oesterreich. Onoma VII (1956/57).*

Verdere belangrijke bijdragen over de Duitse toponymie zijn :

- A. BACH, *Der Name der Emser- oder Eimelspforte in Nassau a. d. Lahn. Nass. Annalen LXVII (1956), 252-258.*
- Th. BAADER, *Dorf, Wort und Sache in der Siedlungskunde. Jahrb. d. Ver. f. niederdt. Sprachforsch. LXXIX (1956), 71-84.*
- H. BAHLOW, *Namenforschung als Wissenschaft... zie Bibl. 1955, blz. 163.*
 Rec. K. ROELANDTS, *Leuv. bijdr. Bijbl. XLVI (1956/57), 38.*
 H. WESCHE, *Jahrb. d. Ver. f. niederdt. Sprachforsch. LXXX (1957), 133-135.*
- M. BATHE, *Die Ortsnamen auf -leben als sprachliches Problem. Korrespondenzblatt d. Ver. f. niederdt. Sprachforsch. LXIII (1956).*
- M. BATHE, *Probleme der Wüstungsforschung, vorgeführt an zwei Beispielen. Altmärkisches Museum Stendal X (1956), 59-65.*

- B. BOESCH, Namenforschung und Landesforschung. *Rhein. Viert. XXI* (1956) = *Festschr. A. Bach II*, 70-76.
S. wijst op het innig verband tussen beide genoemde disciplines en ontwerpt een schema voor een lopende bibliografie, die de filologisch beoefende naamkunde in een ruimer kader zou plaatsen. Of een dergelijke „zureichende Bibliographie” kan verwezenlijkt worden, durven wij, na de ondervinding van vele jaren, zeer te betwijfelen.
- A. BRETSCHNEIDER, Ein Anteil des Niederdeutschen an der siebenbürgischen Sprachlandschaft. *Niederdt. Mitteil. XII* (1956), 14-66.
Vervolg van de bijdrage vermeld in *Bibl.* 1955, blz. 163-164.
- E. CHRISTMANN, „Bitsch” und „Lemberg” in Lothringen. *Rhein. Viert. XXI* (1956) = *Festschr. A. Bach II*, 315-325.
- E. CHRISTMANN, „Moraha” (= Obermohr) mit „Jungfrauenwald”, Kapelle und Burg im Lichte der Flurnamenforschung. *Mitt. d. Verbands f. Flurnamenforsch. in Bayern IV* (1956), Heft 3/4, 3-14, 2 Kartenskizzen.
- H. DITTMAYER, Das apa-Problem... zie *Bibl.* 1955, blz. 164.
Rec. J. HERBILLON, *Com. top. XXX* (1956), 333 en vooral *Dial. belgo-rom. XIII* (1956), 152-158.
A. TOVAR, *Emerita XXIV*, 432.
- H. DITTMAYER, Siedlungsnamen und Siedlungsgeschichte des Bergischen Landes (Veröffentl. d. Inst. f. gesch. Landeskunde der Rheinlande, Univ. Bonn). *Neustadt a. d. Aisch*, 1956.
Rec. H. ENGELS, *Beitr. z. Namenf. VIII* (1957), 317-319.
Aan de hand van ongeveer 6.000 filologisch bestudeerde toponiemen, ontwerpt S. een beeld van de ontwikkeling der bewoning in het onderzochte gebied, waarbij vooral de stratifikatie („Schichtung”) van de tweede bestanddelen de belangstelling wekt, samen met de daarvoor toegepaste kartografische bewerking ervan : 32 kaartjes.
- O. EISENSTUCK, Zur Deutung von *Luna* und *Luantria*. *Beitr. z. Namenf. VII* (1956), 53-58.
Behandelt een reeks hydroniemen (o. m. ook Hollands *Loenen*, zie boven blz. 435) bij Idg. **leu-/lu-* „Schmutz, Morast”.
- K. FINSTERWALDER, Die Besiedlung Tirols im Spiegel der Ortsnamen. Mit bibliographischen Beiträgen aus Nord- und Südtirol. *Onoma VI* (1955/56), 41-63.
„Kritische Bemerkungen zu C. BATTISTI, Appunti bibliografici

sulla toponomastica più recente della Venezia Tridentina", ver-
schenen in *Onoma IV* (1954), 23-42.

- K. FINSTERWALDER, „Saum“ und „Faden“, Geländeformen und Grenzlinien in volkstümlichen Namen. *Schlernschriften CXXX* (1956) = *Festschrift R. von Klebelsberg*, 47-53.
- K. FINSTERWALDER, Die vor- und frühgeschichtlichen Ortsnamen des Oberinn- und Stanzertals. *Schlernschriften [Innsbruck] CXXXI* (1956), 93-114.
- R. FISCHER, Probleme der Namenforschung an Orts- und Flurnamen im westlichen Böhmen und in seiner Nachbarschaft. *Leipzig*, [1952].
Rec. E. EICHLER, *Die Welt d. Slaven I* (1956), 217-222.
- R. FISCHER, Die Auswertung der slawischen Ortsnamen in Deutschland. *Vorträge auf der Berliner Slawistentagung Nov. 1955* (Veröffent. d. Inst. f. Slawistik a. d. Dt. Ak. d. Wiss. Berlin, 8. Berlin, 1956), 218-232.
- R. FISCHER, Ortsnamen der Kreise Arnstadt und Ilmenau (Deutsch-Slawische Forschungen z. Namenkunde u. Siedlungsgesch., 1). *Halle/Saale*, 1956.
Rec. E. SCHWARZ, *Beitr. z. Namenf. VIII* (1957), 109-110.
- H. HINZ, Die Wüstungen im Kreise Bergheim (Erft). *Rhein. Viert. XXI* (1956) = *Festschr. A. Bach II*, 341-356, 1 Karte.
Lijst van 37 Wüstungen gesitueerd op een kaart, op blz. 342.
- J. HUBER, Flurnamen im Spiegel des Volkes. *Mitteil. Verb. Flnforsch. Bayern IV* (1956) 1/2, 1-10.
Lijst van veldnamen waarin volkssagen, -gebruiken enz. weerspiegeld worden.
- J. HUBER, Wechselgrundstücke. *Mitteil. Verb. Flnforsch. Bayern IV* (1956) 1/2, 10-12.
Veldnamen waarin het begrip „wisselen“ wordt uitgedrukt.
- H. JÄNICHEN, Der Hebsack und andere Flur- und Gattungsnamen aus Urbaren. *Württemb. Jahrb. f. Volksk.* 1956, 66-89.
- W. KASPERS, Antwick — Altwick — Altwerk. *Dürener Geschichtsbl. IX* (1957), 121-124.
Sluit aan bij de bijdrage van F. LANGENBECK, genoemd in *Bibl.* 1955, blz. 166.

- W. KASPERS, Wirtel. *Dürener Geschichtsbl.* 1956, Heft 7.
Over de straatnamen Wirteltorplatz en Witelstrasse te Düren waarin *Wirtel* = wartel (van spingetouw).
- K. K. KLEIN, Die Zahl der priores Flandrenses in Siebenbürgen. Ein Beitrag zur Frühgeschichte der Siebenbürger Sachsen. *Siebenbürgisch-sächsischer Hauskalender* 1956, 38-43.
Over de 12^e-eeuwse kolonisatie van *Flandrenses* in Siebenbürgen.
- H. KOEPPEN, Gewerbe, Beruf, Stand und Volkstum im Spiegel der mittelalterlichen Strassennamen von Stralsund. *Festschr. A. Hofmeister (Halle/Saale, 1955)*, 149-200.
- H. KRAHE, Nette/Netze und Urverwandtes. *Beitr. z. Namenf.* VII (1956), 1-8.
Behandelt de hydroniemen uit idg. **ned-/nod-* „nass, Nässe, Wasserlauf” en uit idg. **nid-* „fiessen, strömen”; bij deze laatste wortel behoort ook de Nete (bijrivier van de Rupel).
- H. KRAHE, *Eiter-* und Zugehöriges in Gewässernamen. *Beitr. z. Namenf.* VII (1956), 105-116.
Bespreekt o. m. ook Ndl. hydroniemen *Itter, Etterbeek*, blz. 112-113.
- E. KRANZMAYER, Ortsnamenbuch von Kärnten, I. Teil : Die Siedlungsgeschichte Kärntens von der Urzeit bis zur Gegenwart im Spiegel der Namen (Archiv f. vaterländische Gesch. u. Topographie, 50). *Klagenfurt*, 1956.
Rec. E. DICKENMANN, *Beitr. z. Namenf.* VIII (1957), 307-310.
Zeer belangrijk is deze synthese van de vestigingsgeschiedenis van Karintië ook door de methodologische beschouwingen over de naamkundige sporen van een symbiose van Slovenen en Duitsers, over de „Leitformen” in de naamgeving, over de gelijkmaking in de toponymie. Een stevige bijdrage over de naamkunde als historische inlichtingsbron!
- H. D. KRAUSCH, Flurnamen als Quellen zur Forstgeschichte, dargestellt am Beispiel Brandenburgs. *Märkische Heimat* 1956, 21-28.
- H. KUHN, Die Sprachgeschichte der Nordseeküsten bis zur Ottonenzeit. *Verhandlungen Arbeitsgemeinschaft. f. westdt. Landes- und Volksforsch. Kleve, Oktober 1956 [Bonn, 1957, Maschinenschr.]*, 14-19.
Behandelt o. m. de voor-germaanse toponiemen in het bestudeerde gebied.

F. LANGENBECK, Zur elsässischen Toponymie. Eine notwendige Richtigstellung. *Alem. Jahrbuch* IV (1956), 173-181.

S. kritiseert scherp de studie van F. J. HIMLY, Introduction à la toponymie alsacienne — Bilan critique et problèmes, verschenen in *Rev. d'Alsace* XCIV (1955), 7-54.

Hetzelfde thema behandelt LANGENBECK onder de titel : Zur Problematik der elsässischen Toponymie und frühmittelalterlichen Siedlungsgeschichte. *Beitr. z. Namenf.* VIII (1957), 44-69.

W. LAUR, Die Schleswig-Holsteinische Flurnamensammlung. *Fryske plakn.* VIII (1956), 54-56.

Verstrekt nadere inlichtingen over de geschiedenis en de werkzaamheid van deze onderneming (sinds 1936).

W. LAUR, Die sächsischen Ortsnamen in Schleswig-Holstein, in : H. JANKUHN, Frühgeschichte, Geschichte Schleswig-Holsteins hrsg. von O. KLOSE, Bd. 3, 1. Lief. [*Neumünster*, 1955], 22-.

W. LAUR, Helgoland in vor- und frühgeschichtlicher Zeit, in : W. LAUR und E. SCHLEE, Aus Helgolands Frühzeit, hrsg. vom Schleswig-Holsteinischen Landesmuseum [*Schleswig*, 1956], 1-20.

K. MEISEN, Versteckte Heiligennamen in rheinischen Ortsbenennungen. Ein Beitrag zur Ortsnamenkunde und zur Heiligenverehrung im Mittelalter. *Rhein.-Westf. Zs. f. Volksk.* III (1956), 20-58.

Behandelt het bestanddeel *sankt* en heiligennamen in samengestelde plaatsnamen.

K. MEISEN, Rheinische Orts- und Familiennamen in alter Orthographie. *Rhein.-Westf. Zs. f. Volksk.* III (1956), 137-170.

Uitgaande van de verkeerde uitspraak, volgens de grafie, van toponiemen zoals *Roisdorf*, bespreekt S. de Duitse wettelijke bepalingen over de orthografie van plaats- en persoonsnamen en de daarin voorkomende afwijkingen van de vigerende Duitse spelling.

J. MEYERS, „Bach” in der Namenwelt Luxemburgs. *Rhein. Viert.* XXI (1956) = *Festschr. A. Bach* II, 125-133.

Systematisch overzicht van een groot aantal Lux. beeknamen, met o. m. voorbeelden van polynymie.

Fr. PETRI, Das Siegerland — geschichtliches Grenzland,

in : Das Siegerland (Veröffentl. Provinzialinst. f. westfäl. Landes- u. Volksh. I, 8) [*Münster/W.*, 1955], 5-54.

Over plaatsnamen, blz. 14 e. v.

P. VON POLENZ, Gaunamen oder Landschaftsnamen? Die *pagus*-Frage sprachlich betrachtet. *Rhein. Viert. XXI* (1956) = *Festschr. A. Bach II*, 77-96.

Belangrijke bijdrage over de in Lat. documenten voorkomende aanduidingen in *pago N.*, die S. als „Landschaftsnamen” wil onderscheiden van andere toponiemen. Kondigt de afwerking aan van een „vollständiges Beleg- und Literaturstellenverzeichnis in Form eines alphabetischen Namenbuches” over de betreffende namen.

J. RICKERS, Orts- und Flurnamen niederländischer Abstammung im Raum der Niederelbe und ihre Bedeutung für das Holländerproblem in unseren Marschen. *Steinburger Jahrbuch 1957*, 104 e. v.

R. ROSENBOHM, Oldesdorp und eine Bemerkung zu den dorf-Siedlungen im allgemeinen. Eine ortsnamenkundliche Mitteilung. *Die Heimat LXIV* (1957), 72-73.

Th. SCHÜTZE, Die frühere Waldbedeckung der Oberlausitz im Lichte der Orts- und Flurnamen. *Abhandl. u. Ber. d. Naturkundemuseums Görlitz XXXV* (1956), H. 1.

Th. SCHÜTZE, Orts- und Flurnamen als Quellen zur Waldgeschichte. *Abhandl. u. Ber. d. Naturkundemuseums Görlitz XXXV* (1957), H. 2, 113-115.

R. SCHÜTZEICHEL, Bezeichnungen für *Forst* und *Wald* im frühen Mittelalter. *Zs. f. d. Alt. u. Lit. LXXXVII* (1956), 105-124.

E. SCHWARZ, Germanische Stammeskunde (Germ. Bibliothek, 5. R.). *Heidelberg*, 1956.

Rec. F. VAN COETSEM, *Lew. bijdr. Bijbl. XLVI* (1956/57), 3-6.

S. GUTENBRUNNER, *Beitr. z. Namenf. VIII* (1957), 304-307.

E. R(OOTH), *Niederdt. Mitteil. XII* (1956), 85-86.

In dit voortaan klassiek hulpmiddel bij de studie van de Germaanse etnografie, wordt in hoge mate de naamkunde ter hulp geroepen bij de verklaring van de stamnamen, ook van de naam „Germanen”, en bij de vaststelling van woongebieden door de studie van de verspreiding van bestanddelen zoals *-apa*, *-leben*, *-heim* enz.

- E. SCHWARZ, Bemerkungen zur Ortsnamenkunde in Böhmen. *Festschrift Vasmer* 1956 I, 455-464.
- E. SCHWARZ, Das Vordringen der Slawen nach Westen. *Südostforschungen* XV (1956), 86-108.
- E. SCHWARZ, Die slawischen Ortsnamen in Nordbayern und ihr Verhältnis zum deutschen Landesausbau, dargestellt am Landkreis Kulmbach. *Zs. f. Ostforschung* V (1956), 350-363, 2 Karten.
- E. SCHWARZ, Die Erforschung der Ostsiedlung im Lichte der Sprache. *Wirkendes Wort* VI (1955-56), 269-282.
- E. SCHWARZ, Schwabach. *Beitr. z. Namenf.* VII (1956), 247-255.
Interessante hydronymische studie over de Schwabach en de andere bijrivieren van de Rednitz/Regnitz. Kaart op blz. 252.
- W. STEINHAUSER, Der Name „Germanen“ im Süden. *Zeitschr. f. dt. Alt. u. dt. Lit.* LXXXVII (1956).
- J. STRUCK, Der Siedlungsname Fienheim. Ein Beitrag zur Geschichte des germanischen ē². *Beitr. z. Gesch. d. dt. Sprache und Lit. (Tübingen)* LXXVIII (1956), 458-462.
Zie *ibid.*, 463-466 H. DE BOOR, Zu dem Aufsatz von J. STRUCK über den Siedlungsnamen Fienheim.
- A. TIMM, Was sagen Ortsnamen dem Historiker? *Forsch. u. Fortschr.* XXVIII (1954), 178-182.
- J. TRIER, Wald. *Fragen und Forschungen im Bereich und Umkreis der germanischen Philologie. Festgabe für Theodor Frings zum 70. Geburtstag* [Berlin, 1956], 25-39 (1).
Merkwaardige studie over het „Wortfeld“ van „Wald“, waarbij een groot aantal naamkundige bestanddelen worden behandeld: *Stamm, Lode, Risper, Reis, Busch, *witu, Forst, Hees, Heister, Hippe, Laub, Holz*, enz.

(1) Naar aanleiding van de 70e verjaardag van een der grootste thans levende germanisten, Prof. Th. FRINGS, verwijzen wij o. m. nog naar de bijdragen van J. ERBEN, Theodor Frings zum 70. Geburtstag. *Forsch. u. Fortschr.* XXX (1956), 221-222; van L. GROOTAERS, Theodor Frings. *Orbis* V (1956), 268-271 en van W. PÉÉ, Prof. Dr. Theodor Frings 70 jaar. *Taal en Tongval* VIII (1956), 176-177.

Thans reeds vestigen wij de aandacht op een tweede, naamkundige feestbundel die de Jubilaris werd aangeboden onder de

H. WALTHER, Siedlungsentwicklung und Ortsnamengebung östlich der Saale im Zuge der deutschen Ostexpansion und Ostsiedlung, in : *Vom Mittelalter zur Neuzeit. Zum 65. Geburtstag v. H. Sproemberg* [Berlin, 1956], 77-89.

H. WESCHE, Unsere niedersächsischen Ortsnamen. *Alfeld/Leine*, 1957.

S. A. WOLF, Ergänzungen und Berichtigungen zur Ortsnamenbestimmung des Hersfelder Zehntverzeichnisses. *Beitr. z. Namenf.* VII (1956), 16-21.

Sluit aan bij de studie vermeld in *Bibl.* 1955, blz. 167.

Van dezelfde S. ook : Beiträge zur Erläuterung des Hersfelder Zehntverzeichnisses. *Jahrb. d. Hess. Kirchengeschichtl. Vereinigung* VII (1956), 1-35.

J. WÜTSCHKE, Die Wüstungen im Stadtkreis Dessau. *Dessauer Kulturspiegel* III (1956), 219-221, 254-257.

A. ZOBEL, Die schlesischen Flurnamen. Ihre Sammlung und Erforschung. *Schles. Fln. Sammler* 1956, N. F. 1.

Hoe kan de in de oorlog vernielde documentatie (in 1943 ongeveer 100.000 veldnamen) na de uitdrijving van de bewoners uit Silezië, opnieuw worden ingezameld?

Wat het onderzoek van de veldnamen in Duitsland betreft, moge hier, met enige vertraging, gewezen worden op het verschijnen van een vulgariserend en geciclostileerd tijdschriftje : „Mitteilungen des Verbands für Flurnamenforschung in Bayern E. V.” hrsg. v. Josef HUBER, *München* I (1953) e. v.

Sinds 1956 verschijnt ook opnieuw het tijdschriftje „Schlesischer Flurnamen-Sammler, im Namen der Historischen Kommission für Schlesien, hrsg. von Dr. A. ZOBEL”. *Aachen*, 1956 N. F. Blatt 1.

Voor enkele maanden verscheen ook, ter vervanging van het „Nachrichtenblatt für (deutsche) Flurnamenkunde”, door wijlen

---

titel : Leipziger Studien. Theodor Frings zum 70. Geburtstag (Deutsch-Slawische Forschungen zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte, 5). *Halle/Saale*, 1957. Wij hopen in een volgend overzicht de inhoud van deze publikatie te kunnen bespreken.

Ten slotte heeft Prof. Th. FRINGS ook aan de naamkundigen een grote dienst bewezen door zijn verspreide opstellen te bundelen onder de titel : *Sprache und Geschichte I-III* (Mitteldeutsche Studien, 16-18). *Halle/Saale*, 1956. Er zal een generatie van geleerden nodig zijn om de denkbeelden van Prof. Th. FRINGS te begrijpen en nader uit te werken. Een begin daarmede wordt gemaakt door L. E. SCHMITT, *Sprache und Geschichte. Hessisches Jahrb. f. Landesgesch.* VII (1957), 259-282.

H. BESCHORNER uitgegeven van 1932 tot 1944, het ruimer opgevat orgaan „Mitteilungen für Namenkunde” (*Aachen*, 1. Heft, 1957). Redacteur is Dr. A. ZOBEL, (22c) Aachen, Maria-Theresia-Allee 47. Prijs voor 2 jaarlijkse afleveringen (32 blz.) : DM 1.—. Als overdruk uit *Onoma* wordt bij de *Mitteilungen* de jaarlijkse bibliografie voor Duitsland en Oostenrijk gevoegd.

Over H. BESCHORNER verscheen een nekrologisch bericht van M. REUTHER, Hans Beschorner und die historische Geographie Sachsens, in *Der Archivar* X (1957), 117-126 en een van E. SCHWARZ in *Onoma* VI (1955/56), 155.

* * *

Wat de studie van de plaatsnamen in het Engels taalgebied betreft, willen wij wijzen op de volgende bijdragen :

E. C. SMITH, [Bibliographia Onomastica 1955] United States. *Onoma* VII (1956/57).

H. J. VAN DE WIJER, [Bibliographia Onomastica 1955] Great Britain. *Onoma* VII (1956/57).

A. R. DUNLAP, Dutch and Swedish Place-Names in Delaware. *Newark*, Univ. of Delaware Press, 1956.

Rec. C. A. WESLAGER, *Names* V (1957), 182-183.

Over 132 namen van bovengenoemde oorsprong, gegeven tussen 1638-1664 en opgetekend op kaarten.

E. EKWALL, Sir Allen Mawer (1897-1942). *Onoma* VI (1955/56), 35-36.

P. HUNTER-BLAIR, An introduction to Anglo-Saxon England. *Cambridge*, 1956.

Rec. H. D[AUPHIN], *Rev. hist. eccl.* LI (1956), 1131.

O. RITTER, Zu den Ortsnamen der Grafschaft Nottingham. *Zs. f. Anglistik u. Amerikanistik* IV (1956), 448.

Opmerkingen bij 40 pln. uit GOVER-MAWER-STENTON, Place-Names of Nottinghamshire. Zie *Bibl.* 1942, blz. 428.

P. H. SAWYER, The place-names of the Domesday Mss. *Bull. John Rylands Library (Manchester)* XXXVIII (1956), 483-506.

A. H. SMITH, English Place-Name Elements. Part I : Introduction, Bibliography, the Elements á-íw, Maps ;

Part II : The Elements *jafn-ytri*, Index and Maps (English Place-Name Society, 25-26). *Cambridge*, 1956.

Rec. A. JANZÉN, *Names* V (1957), 94-111.

Dit is de lang verwachte nieuwe uitgave van A. MAWER's Chief Elements, verbeterd en aanzienlijk uitgebreid aan de hand van de sindsdien verschenen monografieën en studiën.

Het eerste deel (LV + 305 blz.) bevat een inleiding, met een voortreffelijk overzicht van de betekenis en de problematiek der toponymie, en het woordenboek van de bestanddelen *á - ðw*. In het tweede deel (417 blz.) worden de overige elementen (*jafn - ytri*) behandeld en de bestudeerde plnn. samengebracht in een lijvig register. Negen kaartjes buiten tekst verduidelijken de stand van het toponymisch onderzoek in Engeland, de Eng. dialectgebieden, de verbreiding van Britse en Skand. namen, van bestanddelen als *-ing, -prop* enz. Het is in alle opzichten een prachtig werk, een model in zijn soort, dat ook de Ndl. toponymist voortdurend bij de hand moet hebben.

C. A. WESLAGER, House Nicknames. *Names* IV (1956), 83-85.

Over bijnamen van huizen, in 1655, in de Nederlandse kolonie van Fort Orange en Beverwyck (thans Albany, N. Y.).

* * *

Over de **Skandinavische toponymie** vindt men inlichtingen in de hieronder vermelde bijdragen :

K. B. JENSEN, [Bibliographia Onomastica 1955] Denmark. *Onoma* VII (1956/57).

P. HOVDA, Id. Norway. *Ibid.*

J. SAHLGREN -G. WIDMARK, Id. Sweden. *Ibid.*

P. ANDERSEN, Bibliography of Scandinavian philology XXIII (1952-1954). *Acta phil. Scandinavica* XXIII (1957), 161-307.

Vervolg van de uitstekende bibliografie met zaak- en woordregister. De onomastische bijdragen worden overzien op blz. 189-204, nrs. 553-880.

Å. GRANLUND, Studier över östnyländska ortnamn. *Studier i nord. filol.* XLIV (1956), 475 blz.

K. B. JENSEN, Ønavnene Taasinge og Langeland. *Festskrift P. Skautrup* (Århus, 1956), 37-41.

De eerste naam wordt verbonden met Ndl. *ter Doest, Doezum*,

de Dossaerts enz., verklaard uit **thōs(j)ō-* „moeras, laag weiland”. Zie ook, onafhankelijk hiervan, het opstel van C. TAVERNIER-VERECKEN (beneden, nr. 28).

K. G. LJUNGGREN, Johan Palmér. Minnesord. *Kungl. Human. Vetenskapssamfundets i Lund årsberättelse 1955-1956*, LV-LXII.

G. SCHÜTTE, Études sur la nomenclature géographique de Ptolémée. *Rev. int. onomastique VIII* (1956), 17-28.

Lijst van doubletten en tripletten en ortografische vergissingen.

J. SVENNUNG, *Belt und baltisch*. Ostseeische Namenstudien. Zie *Bibl.* 1953, blz. 145.

Rec. E. R[OOTH], *Niederdt. Mitt.* XIII (1957), 83-85.

H. STÅHL, Västeråstraktens ortnamn. *Västerås genom tiderna I* (Västerås, 1956), 281-329, ook afzonderlijk verkrijgbaar.

Duidelijk overzicht van verschillende categorieën van plaatsnamen aldaar, o. m. de typen op *-sta(d)*, *-by*, *-tuna*, *-no(dha)*, *-säter*, hun betekenis en relatieve kronologie enz. Bespreekt ook echte en vermeende teofore pln. (inz. met *Njord* = *Nerthus*), migratienamen als *Bellevue*, *Versaljen*, *Elba*, *Sibirien* en... *Blankenberg*, naar de bekende wvla. badstad (1).

(1) In *Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift 1955-1956* verschenen opstellen van B. EJDER, over Kolbjörn och Kullenbergstorp (blz. 3-21, verklaring van *-r*-epentese en toponymische chronologie); K. G. LJUNGGREN, Lerbäckshög och Sliparebacken (blz. 22-30, onderling geïdentificeerd); I. INGERS, Nybildningar av ortnamn efter äldre förebilder (blz. 31-42, vbb. van 19^e-eeuwse formaties op *-by*, *-inge*, *-lösa*, *-röd*, *-tofta*, *-torp*/*-arp*/*-rup*). Bovendien bevat dit deel, behalve het verslag over de werkzaamheid van de vereniging in 1954-1956 (blz. 46-48), een zeer nuttig alfabetisch register op de jaargangen 1940-1956 (blz. 49-62).

AFD. I. — ALGEMENE BIJDRAGEN

1. A. CARNOY, L'hydronymie ancienne de la Belgique. *Rev. int. onomastique* VIII (1956), 96-106.
Aan de hand van de jongste bijdragen van H. KRAHE, J. POKORNY, M. SCHÖNFELD, e. a. over de hydronymie van onze gewesten, herziet S. de etymologie van een aantal namen opgenomen in zijn boek : „Origine des Noms des Communes de Belgique”. O. m. : *Asse, As* (Limb.), *Averbode, Etterbeek, Jeker, Gete, Beerse, Lier, Lisp, Membach, Nete, Rupel, Schelde, Schijn, Worm, Werm, Wersbeek, Zuun*.
2. A. CARNOY, *Ham* in het Germaans en in het Romaans. *Com. top.* XXX (1956), 27-43.
Etymologie van *ham, hem, hameide* enz., vooral aan de hand van de Romaanse toponymie.
3. A. CARNOY, Broussailles et Proto-Indo-Européen. *Orbis* V (1956), 107-115.
Etymologie van een aantal plantnamen, zoals *wijm, wilg, els* enz., hun varianten en synoniemen in een zeer ver verleden.
4. H. DRAYE, Nieuwe mogelijkheden op het Leuvens Instituut *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 64.
Met de steeds aangroeiende dokumentatie worden thans door de studenten te Leuven, behalve de traditionele dorpsmonografieën, ook typologische (*rode, donk, laar, lo*) en gewestelijk-syntetische verhandelingen ondernomen.
5. O. LEYS, Sporen van vokaalbreking en stembandocclusief in de Zuidnederlandse naamkunde. *Com. top.* XXX (1956), 45-62.
Belangrijke studie over het ontstaan en de verbreiding van vormen als *-ouct, -oued, -oid/-eid/-uid-, -oied-, -oict-*, vooral uit de verbinding *al/ol + dent.*, en van verwante verschijnselen, waardoor o. m. de pln. *Koningshooikt* definitief als „koningshout” wordt verklaard.
6. A. VAN LOEY, Over de publicatie van toponymische monografieën. *Com. top.* XXXI (1957), 13-14 [samenvatting].
7. K. ROELANDTS, Naamkundige terminologie. *Com. top.* XXXI (1957), 12-13 [samenvatting].
8. H. J. VAN DE WIJER- -H. DRAYE- -K. ROELANDTS, De plaatsnamenstudie in 1955. *Com. top.* XXX (1956),

145-200. Afzonderlijk in de reeks *Bijlagen* van het Instituut voor Naamkunde te Leuven, nr. XLVII.

Vervolg van de jaarlijkse bibliografie, op dezelfde wijze samengesteld als de vorige jaren.

In de „Akademische bibliografie” IX van de Kath. Universiteit te Leuven (*Leuven*, 1957) vindt men de bibliografie over 1955-1956, o. m. van A. CARNOY, blz. 87-88; H. J. VAN DE WIJER, blz. 90-91; H. DRAYE, blz. 107; K. ROELANDTS, blz. 111-112; O. LEYS, blz. 200.

Zie ook :

O. LEYS, Uit de tijdschriften. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 48, 90, 156, 164.

H. J. VAN DE WIJER, *Onomastica. Kon. Vla. Ac., Versl. en med.* 1956, 634-636.

* * *

Inlichtingen over de onomastische bedrijvigheid in de verschillende taalgebieden bevatten ook de volgende repertoria :

COMITÉ INTERN. PERMANENT DE LINGUISTES, *Bibliographie linguistique de l'année 1954 et complément des années précédentes publiée par le Comité international permanent de Linguistes — Linguistic bibliography... Utrecht-Anvers*, 1956.

Zie inz. over de onomastiek, blz. 61-91.

Zoals in onze vorige overzichten, wensen wij de aandacht van de naamkundigen te vestigen op de volgende historisch-bibliografische hulpmiddelen :

J. DHONDT e. a., *Bibliographie de l'histoire de Belgique — Bibliografie van de geschiedenis van België*. 1955. *Rev. phil.* XXXIV (1956), 851-888; 1206-1247.

Voortzetting van de zeer volledige bibliografie, vermeld in ons overzicht over 1955, blz. 174. De plaatsnaamkunde wordt behandeld in de nrs. 6662-6685; de persoonsnaamkunde in de nrs. 6686-6702.

J. DHONDT e. a., *Chronique. L'histoire en Belgique en 1955*. *Rev. du Nord* XXXIX (1957), 49-83.

F. PETRI, *Niederlande-Belgien-Luxemburg*, in : *Bücherkunde zur Weltgeschichte, vom Untergang des römischen Reiches bis zur Gegenwart* [*München*, 1956], 79-116.

AFD. II. — BIJZONDERE VRAAGSTUKKEN

C. — Varia.

9. A. CARNOY, Berk en es in de toponymie en de taalkunde. *Hand. Znl. Maatsch. taal- en lett. en gesch.* X (1956), 3-12.
Studie over de oorsprong en de verspreiding van de verschillende woorden en vormen, waarmede de genoemde bomen in het Idg. taalgebied, in toponiemen en appellatieven, worden aangeduid.
  10. A. CARNOY, De vlier in de toponymie. *Kon. Vla. Ac.' Versl. en med.* 1956, 867-876.
Behandelt ndl. en andere plaatsnamen met *vlier* (vgl. *vlier* „moeras”), *holder* enz. en zoekt naar de etymologie van verschillende woorden die in de idg. talen deze plant aanduiden. Terloops komen hierbij ook *elhorn*, *herenteer*, *Elewijt* e. a. ter sprake.
  11. A. CARNOY, De wilg in de toponymie van België en Nederland. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 1-14.
Over de etymologie van en toponiemen met de bestanddelen *wilg*, *wijde*, *wijm*, *rijs*, *kaar* of *ker*, *wis(ch)*, rom. *auseria*, *werf*, germ. **fel(a)wa-* en **sal-*, lat. *salix* enz.
  12. A. CARNOY, [L'histoire du mot qui est *fagus* en latin]. *Rev. phil.* XXXV (1957), 241 [samenvatting].
-

AFD. III — ANTWERPEN en BRABANT

A. — Generalia (1).

13. J. GOOSSENAERTS, De taal van en om het landbouwbedrijf in het N.-W. van de Kempen (Kon. Vla. Ac. VI, 76). *Gent*, 1956-1957.

Tot *vrij en onbelast* is dit merkwaardig woordenboek, waarover wij in ons volgend overzicht zullen uitweiden, thans verschenen. Zie hierover ook A. TIRELIREN, *Spycker XIII* (1956), 60-71.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen (2).

HERNE

14. R. BILLIET, Toponymie van Herne. Zie *Bibl.* 1955, nr. 18.

Rec. M. GYSSELING, *Rev. phil.* XXXV (1957), 302-303.

L. PEENE, *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 334.

K. ROELANDTS, *Nova et Vetera* XXXV (1957/58), 52-53.

M. S[CHÖNFELD], *N. Taalgids* XLIX (1956), 282.

(1) Historische inlichtingen voor de studie van de Brabantse toponiemen vindt men in : Hommage au professeur Paul BONENFANT à l'occasion du XXVe anniversaire de son enseignement à l'Université libre de Bruxelles (1930-1955). *Bruxelles*, 1955.

Met volledige bibliografie.

M. BRUWIER- M. GYSSELING, Les revenus, les biens et les droits de Sainte-Waudru de Mons à la fin du XIIe siècle. *Com. Roy. Hist., Bull.* CXXI (1956), 239-330.

Ook in West-Brabant had het Bergens kapittel rechten of bezittingen (zie kaart).

(2) Over ANTWERPEN noteerden wij :

A. DE LATTIN, Contacten met vroeger Antwerpen. *Antwerpen*, 1955.

A. DE LATTIN, Evoluties van het Antwerpse stadsbeeld (Geschiedkundige kronijken, 9) *Antwerpen*, 1955.

Voor de toponymie van BRUSSEL zijn interessant :

L. LEBEER, Recherches relatives au plan de Bruxelles de 1640 et de 1748 dit Plan de Tailly. *Arch. Brux.* XLVIII (1948/1955), 157-200.

B. VAN 'T HOFF, Une vue panoramique inconnue de Bruxelles, dessinée en 1558, par Anthonis van den Wyngaerde. *Arch. Brux.* XLVIII (1948/1955), 145-150.

Plaatsnamen van LEUVEN komen ter sprake in :

P. SMOLDERS, Verkeersmiddelen voor Leuven. *Bijdr. gesch. Brab.*

C. — Varia.

15. A. MEULEMANS- -H. DAVIDTS- -R. BILLIET, Over Quellenberg, Helligt en Walenstraat. *Meer Schoonheid IV* (1956), III, 27-29.

Op een vraag naar de betekenis van bovenstaande drie toponiemen te Rotselaar (Leuven), geven bovengenoemde schrijvers beschouwingen ten beste over de etymologie ervan.

16. [R. VAN PASSEN], Toponymie van Kontich en Lint. Diss. Leuven, 1956. Zie de verslagen van H. J. VAN DE WIJER, J. LINDEMANS en A. VAN LOEY, in *Kon. Vla. Ac., Versl. en med.* 1956, 295-301.

17. [K. ROELANDTS,] Bijdrage tot de toponymie van het Land van Boom. Diss. Leuven, 1943. Zie thans de verslagen van H. J. VAN DE WIJER, A. CARNOY en J. LINDEMANS, in *Kon. Vla. Ac., Versl. en med.* 1956, 377-387.

18. J. VOGELS, De naam van de gemeente Zichem. *Meer Schoonheid IV* (1956), I, 6-9.

S. verklaart deze naam als hydroniëm *sigēn*; behandelt verder een 15-tal toponiemen, op grond van zijn onuitgegeven Lic. Verhandeling (*Leuven*, 1946) (1).

XXXIX (1956), 14-32, 79-89, 147.

Over de oude wegen, de scheepvaart op de Dijle en de vaart naar het Zennegat.

R. VAN UYTVEN, De onroerende goederen van het voormalig Augustijnenklooster te Leuven in de XVIIIe eeuw. *Bijdr. gesch. Brab.* XXXIX (1956), 5-13.

(1) Kleinere naamkundige en historische bijdragen over Antwerpse en Brabantse steden en dorpen, die wij bij ons excerpingswerk terloops hebben genoteerd, zijn de volgende :

G. J. GEERTS, De laatste dagen van de abdij te Heilissem. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 469-476.

A. GOETSTOUWERS, Hoven en Hoeven ten Noord-Oosten van Mechelen. *O. K. Mech.* LX (1956), 50-60.

J. GOOSSENAERTS, Nog over de naam Kalmthout. *Spycker XIII* (1956), 72-74.

Sluit aan bij het opstel, genoemd in *Bibl.* 1955, blz. 179; ook *Huibergen* wordt hier opnieuw behandeld, in vergelijking met *Boterbergen*.

P. GORISSEN, Description de la Seigneurie de Braine-l'Alleud, 1317-1386. *Tablettes du Brabant I* (1956), 143-170.

- J. LINDEMANS, Constant Theys. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 354-356.
Huldiging van de 70-jarige medewerker. Zie ook *ibid.*, 494-495 en *Land v. Aalst VIII* (1956), 257.
- F. MAES, Oude woningen onder Erps-Kwerps. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 218-232, 307-321, 390-397, 446-468.
- G. MEEUSEN, Aan wie behoren „Hanneken-Wiewau” en „het Witlock”. *Spycker XIII* (1956), 151-163, met kaartje.
Vgl. het opstel van J. GOOSSENAERTS over de *Wiewaaien*, genoemd in *Bibl.* 1955, blz. 179.
- G. MEEUSEN, Aan wie behoort de Vroente? *Spycker XIII* (1956), 45-59.
- G. MEEUSEN, Flitsen uit de geschiedenis van Essen. *Spycker XIII* (1956), 101-107.
- G. MEEUSEN, Oude hoeven, huizen, erven en geslachten te Essen. *Spycker XIII* (1956), 33-42, 75-78, 164-173.
Vervolg van de bijdrage, genoemd in *Bibl.* 1955, blz. 179.
- R. MORREN, Wange of Brabanders zonder het te weten. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 321-323.
Vermeldt een huisnaam *Arconaty* < persn. *Arconati Visconti*.
- R. VAN PASSEN e. a., De kapel van O. L. Vrouw van de Reep 1756-1956. *Kontich*, Kring voor Heemkunde, [1956].
Zie ook *Id.*, *Toer.* XXXV (1956), 492-494.
- L. DE SCHEPPER, De Heren van Hemiksem (14^e en 17^e eeuw). *Ts. gesch. folkl.* XIX (1956), 3-77, met 7 platen.
- G. SCHEYS, Bodemgesteldheid van de gemeente Zichem. *Meer Schoonheid IV* (1956), 1, 28-29, met kaartje.
- F. SCHEYS, Zichem in de twaalfde eeuw. *Meer Schoonheid IV* (1956), 1, 12-14.
- C. THEYS, Een St. Wijeneik en een St. Wijenborre te Linkebeek. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 148-150.
- C. THEYS, Nog een bouwsteentje voor het vraagstuk van de „Speelterreinen onzer voorouders”. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 166.
Betreft o. m. de *Speeldries* te Linkebeek; Vgl. *Bibl.* 1954, nr. 34.
- C. THEYS, Oude wegen en verkeersmiddelen. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 167.
Te Dworp en Alseberg (weg naar Nijvel).
- J. VAN DER VELPEN, De slag bij Hoegaarden. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 81-95.
Rec. P. G[ORISSEN], *Rev. hist. eccl.* LI (1956), 1051-1052.
O. m. Overlaar / Brule.
- J. VERBESSELT, Het domein van de abdij Nijvel in West-Brabant. *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 177-196, 273-294, 381-389, 437-445.
Betreft hier het ontstaan en de ontwikkeling van St.-Kwintens- en St.-Martens-Lennik en afhankelijkheden.
- F. VERBIEST, Bouwstoffen voor de geschiedenis van Wechelderzande. *Oudh. en kunst* XXXIX (1956), 3-25.
- F. VERBIEST, De Duitschool, gehucht en hoeve te Oevel. Proeve van etymologie. *Tax.* XXVI (1954), 138-150.

Rec. J. E., Bijblad Boekennieuws bij *Oudh. en kunst* XXXIX (1956), VI-VII.

Vgl. J. WEYNS, De Uitschoolhoeve uit Oevel. *Ts. gesch. folkl.* XVIII (1955), 57-139.

J. VOGELS- -A. WILLEMS, Bondig overzicht van de geschiedenis van Zichem. *Meer Schoonheid* IV (1956), I, 3-6.

J. WAUTERS- -P. DEWALHENS, Beknopte Monografie en Gids der stad Tienen. *Tienen*, Ver. v. Vreemdelingenverkeer, 1956, met kaart.

Rec. J. L[INDEMANS], *E. S.-Br.* XXXIX (1956), 335.

X., Merchtem. *Ts. Spaar- en Lijfrentekas* nr. 2 (maart-april 1956), 30.

X., Anvaing. *Ibid.*, 31.

X., Van Steenhuffel naar Wommel en Wasmuel... *Ts. Spaar- en Lijfrentekas*, nr. 3 (mei-juni 1956), 48.

In de rubriek „Brabantse woorden”, *E. S.-Br.* XXXIX (1956), passim, vindt men thans o. m. inlichtingen over *branke* (blz. 78 en 246), *horik* (blz. 485).

Op initiatief van Dr. J. GOOSSENAERTS werden, naar aanleiding van de „Week van de Heide” (Kalmthout, aug. 1951) plannen opgevat voor een Geschiedenis van de Kempen. Op 14 juli 1956 vergaderden belangstellenden opnieuw op het gemeentehuis van Essen. J. HELSEN hield er een lezing over de Kempische archiefstukken. Op 15 en 16 december hield de Stichting Brabants Heem haar Kaderdagen te Oisterwijk, waarop, in samenwerking met Zuidnederlandse vakgenoten, een „geschiedenis van land en volk der Kempen” onder ogen werd gezien. Zie hierover *Brab. heem* VIII (1956), 132, 154-155.

AFD. IV. — LIMBURG en LUIK

C. — Varia.

19. J. HERBILLON, Toponymes hesbignons (*Boe- à By-*).
Com. top. XXX (1956), 219-250.

Vervolg van de studie genoemd in *Bibl.* 1955, nr. 25. Met de medewerking van A. STEVENS behandelt Schr. ook de Vlaamse naamvormen *Beul* = Boëlhe, *Beur* = Boirs, (Zichen-Zussen-) *Bolder* = Bolré, *Borloet* = Bourlotte, *Brunerode* = Brugeron, *Brust* = Brus.

20. A. H. VAN DIJCK, Het toponiem Euwet. *Limburg* XXXV (1956), 56-62.

Interessante lijst van Limb. excerpten uit de 15e-18e e., bevattende pln. met *e(u)wet*, *eut*, *jaut* „grasland” (vgl. *eusel*) (1).

(1) Voor de geschiedenis van de Limburgse en Luikse gemeenten kunnen wij wijzen op de volgende bijdragen :

H. BAILLIEN, De oude instellingen voor openbare weldadigheid te Tongeren. *S. l.*, 1956.

Zie hierover *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 375-376.

M. BUSSELS, Hasselt. *Tour. Club* LXII (1956), 179-181.

M. BUSSELS, Verdeling en beheer van de goederen der St-Truidense abdij. *Land v. Loon* XI (1956), 331-347.

M. COLSON, De eigendommen der Kruisheren van Maaseik onder en na de Franse Revolutie (1797-1855). *Land v. Loon* XI (1956), 121-160.

A. D., De waterlopen in Limburg. *Tijdspeegel* XI (1956), 26-30.

A. H. VAN DYCK, Bijdragen tot de geschiedenis van Meeswijk. *Limburg* XXXV (1956), 134-140.

R. ENCKELS, Bijdrage tot de geschiedenis van Landwijk van de 14de tot de 18de eeuw. *Land v. Loon* XI (1956), 79-90.

Betr. landgoed in de gemeente Donk, met aangevulde kadaasterkaart van 1747.

M. GORISSEN, Geschiedenis van het Maasland. Het Ledebos. *Land v. Loon* XI (1956), 61-77, met kaart.

Rec. P. G[ORISSEN], *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 607.

H. HERMANS, Het Timbroek. *Tijdspeegel* XI (1956), 119-120.

A. G. MATHYS, Peilingen in de oudste geschiedenis van Zerkingen-Sint-Truiden. *Limburg* XXXV (1956), 239-246.

J. MICHIELS, De heerlijkheid Vrolingen. *Limburg* XXXV (1956), 37-45.

E. M. Th. W. NUYENS, De staatkundige geschiedenis der provincie Limburg vanaf haar ontstaan tot aan haar uiteenvallen in 1839.

Diss. Nijmegen 1956, 192 blz., 16 kaarten.

Rec. P. GORISSEN, *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 1148.

- G. RENSON, Bijdrage tot de geschiedenis van Jeuk. *Limburg XXXV* (1956), 205-211.
- L. ROPPE- -G. W. A. PANHUYSEN- -E. M. NUYENS, De decadaire, resp. maandelijksse rapporten van de Commissarissen van het Directoire exécutif in het Departement van de Nedermaas, 1797-1800 (Werken uitg. Limb. geschied. en oudheidk. Gen. te Maastricht, nr. 1 = Standen en Landen, 10). *Maastricht*, 1956.
- Rec. J. DE SMET, *Rev. phil.* XXXV (1957), 143-146.
- X., *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 150, 372.
- W. SCHOUTEDEN, Beringen vroeger en nu. Enige grepen uit de geschiedenis en de folklore van Beringen. *Beringen*, 1955.
- J. VOLS, Uit het verleden van Beverst : de kerk. *Limburg XXXV* (1956), 166-175, 201-204.
-

AFD. V. — OOST- en WEST-VLAANDEREN

A. — Generalia.

21. M. GYSSELING, Overzicht van de toponymie van Waasland. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 91-100.

Behalve de namen *Durme, Beveren, Lokeren, Verre* en *Vrasene* — welke hier „jong-praehistorisch” worden genoemd — komen ter sprake top. met bestanddelen als *-iacum, beke, drecht, lede, gouwe* en *gaweg, waze, broek, moorter, onlende, moer, laar, gaver, meers, donk, horst, schoot, ham, geest, kling, hout, hage, lo, vorst, bos, hees, brand, aard, kouter, heem, zele, buur, dorp* enz.

C. — Varia.

22. M. GYSSELING, Enkele namen uit Horebeke en omgeving. *O. K. Oudenaarde* 1956, 13-16.

Overzichtelijke studie van dorps- en gehuchtnamen uit het oosten van Oudenaarde : *Mater, Maarke, Bossenere, Korsele*, composita met *-hove* en *-hove*, *Horebeke* en *Heurne, Houwaart* (vgl. *Haaltert, Aalter, Helchteren*), *Maalbroek* enz.

23. M. GYSSELING, Zomergems oudste namen. *Appeltjes v. h. Meetjesland* VII (1956), 13-17.

Een bondig overzicht van de bijna eenvormig Germaanse toponiemen van het Meetjesland : namen op *-ingaheim, -heim, -lo, -broek, -laar, -donk*, enz. met, in voetnoot, oude bewijspplaatsen uit de unieke verzameling van de S.

24. M. GYSSELING, Op toponymische verkenning te Aalst. *Land v. Aalst* VIII (1956), 114-116.

Over de betekenis van enkele oude straatnamen, nederzettingenamen, water- en veldnamen (o. m. *Zoutstraat, Hoeze, Kerrebroek*).

25. P. VAN HAVERBEKE, De 13de-eeuwse oorkondentaal te Brugge en omgeving. Zie *Bibl.* 1955, nr. 30.

Rec. X., *N. Taalgids* XLIX (1956), 183-184.

26. J. DE LANGHE, Toponymica uit de kuststreek (vervolg). *Biek.* LVII (1956), 44-46, 155-156, 214-215, 281-282.

Behandelt de volgende toponiemen : *Evendijc, Plankier, Museken beile, Muggevlief, Mostaart- (Mastaart-)hoek, Eevoorde, Koolkerke, Blankenberge, Hoosemanspolder, Uitkerke, Canins bilk, Eelvelde, Wisberge (= Wulfsberge), Ronselare, Aap, Kemelader, Zwiersweg, Zweversweg, Zalsstrate, Zadelhoek.*

27. J. DE SMET, Zestiende eeuwse Brugse huisnamen. *'t Beertje* 1956.

28. C. TAVERNIER-VEREecken, De naam van *Ter Doest*. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 113-119.

Wordt samen met nld. en andere germ. *does*-namen verklaard uit ouder (ingw.) *dōse* „veen”. Vgl. K. B. JENSEN, hierboven, blz. 452-453.

29. H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove. Hydronymie. *Land v. Aalst VIII* (1956), 214-230.

Behandelt de namen van waterlopen (*Dender* en bijriviertjes), voorden (*Bervoet*, *Orsgewad*), *anwerpe*, *waterscap* (plaats waar water geschept wordt), vijvers en vesten (b. v. *mansborre*, *wiel*), goten en grachten (ook *sledde*, *zep*), moerassige gronden (o. m. *Labroek*, *Rubroek*, *Duist*, *Strijmeersch*).

30. V. VERSTEGEN, De plaats- en persoonsnamen te Lokeren volgens het kohier van de 100^e penning van 1569. *Hand. Znl. Maatsch. taal- en lett. en gesch.* X (1956), 71-80.

Overzicht van de naamgeving : naar personen, water of bos, tweede bestanddelen (*kouter* schijnt te wijzen op „minderwaardig akkerland”, *schoot* op „een vooruitspringende landtong in een nat gebied”). Ook wordt speciale aandacht gewijd aan het gebruik van de voorzetsels bij toponiemen in zinsverband.

31. V. VERSTEGEN, Een toponymische beschrijving te Lokeren in 1617. *Med. Ver. naamk.* XXXII (1956), 139-155.

Tekstuitgave van de meting van het goed te Oudenbos, met een voortreffelijke kaart waarop al de perceelsnamen werden ingeschreven (1).

(1) Historische inlichtingen over Vlaanderse steden en dorpen kan men vinden in de volgende publikaties :

M. BOVYN, Bijdrage tot de geschiedenis van St.-Gillis-bij-Dendermonde, hoofdzakelijk naar de parochierekeningen van de XVIIe-XVIIIe eeuw (Gedenkschr. oudheidk. Kring Dendermonde, 3 r. deel V). [*Dendermonde*], 1955-56.

Rec. J. L[INDEMANS], *E. S.-Br.* XL (1957), 79.

Th. BRAKELS, Geschiedenis van Nederbrakel, Opbrakel en omstreken. *Kortrijk*, z. j., 2^e uitg.

Rec. A. VAN LUL, *Land v. Aalst VIII* (1956), nr. 5, omslag 3.

J. DE BROUWER, Bijdrage tot de geschiedenis van Denderleeuw II. *Land v. Aalst VIII* (1951), 244-253, 289-303.

Vervolg van de bijdrage besproken in *Bibl.* 1953, blz. 169, over de pastoors en het parochieleven. In een aansluitende nota op blz. 303, over „Turfwinning te Denderleeuw”, worden ook toponiemen genoemd.

J. DE BROUWER, Parochie en parochielevens te Haaltert. *Land v. Aalst VIII* (1956), 20-48.

Vervolg van de bijdrage, genoemd in *Bibl.* 1955, blz. 185, n. 1. De toponymie van Haaltert (zie *Bibl.* 1955, nr. 28) komt vooral te pas in een ander opstel: Demografische en sociaal-ekonomische evolutie van Haaltert. *Land v. Aalst VIII* (1956), 49-83, inz. blz. 63-65.

J.-D. CHASTELAIN, Bloei en verval van de Zwinstreek. *Z. pl.*, 121 blz.

A. DEMEDTS, De abdij van Vlaanderens Westhoek. De Onze Lieve Vrouwabdi van Sint-Sixtus te Westvleteren. *Z. pl.*, 1956.

P. DEPREZ, Uitbatingen en grondbezit in Meigem, 1571-1787. Een methodologisch artikel. *O. K. Gent n. r. X* (1956), 153-170.

J. D. D., *Den Driepikkel*. Paalsteen van drie bisdommen. *Biek. LVII* (1956), 316.

Paalsteen te Rumbek. De benaming *Paalsteen* is overgegaan op de stukken land in de omgeving.

R. DUFLOU, Geschiedenis van Vlamertinge. *Langemark*, 1956.

V. GAUBLomme, Onze bibliografie. *Land v. Aalst VIII* (1956), 253-256.

L. DE GROOT, Overzicht van het leenwezen in Waasland vóór de 16de eeuw. *O. K. Waas LXI* (1956/57), 5-83.

Vervolg van de bijdrage, genoemd in *Bibl.* 1955, blz. 186.

M. GYSSELING, Inventaris van het archief van 's-Heilig-Kersterkerk te Gent. *O. K. Gent n. r. X* (1956), overdruk 48 blz.

Met een „Index van plaatsnamen” die de documentatie over de betrokken gemeenten gemakkelijk laat terugvinden.

Fl. HOFMANS, Inventaris van het kerkelijk archief van Lebbeke. *O. K. Dendermonde 3^e r. V* (1956), 123-132.

M. JANSSENS, Bijdrage tot de geschiedenis van Kruike. *O. K. Waas LXI* (1956/57), 85-112.

A. C. F. KOCH, Grenzverhältnisse an der Niederschelde, vornehmlich im 10. Jahrhundert. *Rhein. Viert. XXI* (1956) = *Festschr. A. Bach II*, 182-218, 1 kaart.

L. LAEVAERT, Oorsprong en betekenis der Sint-Niklase straatnamen. *Sint-Niklaas*, 1956, 67 blz. stenc.

Ons alleen bekend door vermelding in *Wet. tijd.* XVI (1956), kol. 212.

L. LAEVAERT, Dit is den slapere ende den rentbouc van den Heligheest van Kemseke, 1548 (Mededelingen Bibliotheca Wasiana, 19). *St.-Niklaas*, 1956, gecycl.

L. LAEVAERT, Renteboeken van de armenkamer en van de kerk van Elversele, 1460-1510 (Mededelingen Bibliotheca Wasiana, 20). *St.-Niklaas*, 1956, gecycl.

A. LIMPENS, De schepenbank van Dendermonde in de XIVe eeuw (slot). *O. K. Dendermonde 3^e r. V* (1956), 161-216.

A. VAN LUL.-F. COURTEAUX, Aalst. Een eeuw evolutie. *Land v. Aalst VIII* (1956), 170-207.

L. VAN MELCKEBEKE, Het Hof te Wassenhove te Grotenberge. *Jaarb. Zottegemse Culturele Kring* 1954-1955, 29-32.

P. B. DE MEYER, Everbeek. Folklore en andere volksgebruiken. *Ovla. za. XXXI* (1956), 55-59.

O. a. over de plaatsnaam en spotnamen.

- E. J. NOTERDAEME, Het Oosthof te Snellegem. *O. K. Gent* n. r. X (1956), 49-113.
 Vermeldt en situeert tal van oude plaatsnamen.
- D. E. QUELLER, Diplomatic personnel employed by the Counts of Flanders in the thirteenth century. *Rev. phil.* XXXIV (1956), 68-98 ; 385-422.
- P. DE RYCK, Gent, Burcht van Vlaanderen. *Gent*, 1956³.
Rec. X., Wet. tijd. XVI (1956), kol. 436.
- H. VANGASSEN, Een volkstelling te Ninove in 1784. *Land v. Aalst VIII* (1956), 258-264.
- A. A. VERBOUWE, Iconografie van het arrondissement Oostende (Iconografie der gemeenten van West-Vlaanderen, 3). *Brussel*, 1956.
- A. VIAENE, De *canesie* van Kortrijk. *Biek.* LVII (1956), 170-172.
Mnl. canesie < lat. *canonisia* „kapittel”. *Canesie* komt voor in verschillende toponiemen, vaak echter verbasterd tot *causie*, *kalsijde*.
- A. VIAENE, Uit de vaktaal van polders en wateringenghe. *Heveninghe-Everinghe.* *Biek.* LVII (1956), 26-28.
Heveninghe, everinghe (16^e e.) is de term voor watering in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen.
- A. VIAENE, Uit de vaktaal van polders en wateringenghe. Vroegste voorbeelden van polder. *Biek.* LVII (1956), 25-26.
Sudhpolra, 1138-53 Ramskapelle-Nieuwpoort ; *Kercpolre*, 1177 Kadzand ; *Sudpolre*, 1189-90 Kadzand.
- P. Vlieghe, Mespelare ten Berge. *O. K. Dendermonde* 3e r. V (1956), 113-122.
- DE VOS TE STEENE, Rectifications toponymiques et autres à apporther à l'ouvrage du vicomte de Ghellinck Vaernewyck, Commissaire de l'arrondissement d'Audenaerde : Sceaux et Armoiries de la Flandre ancienne et moderne. *Le Blason* X (1956), 90-104.
 O. m. wordt het toponiem *Rokegem* gelokaliseerd te St.-Maria-Horebeke (meegedeeld door R. van Passen, *De Schakel* XI (1956), 176).
- X., Berichten over Dendermondse geschiedenis. *O. K. Dendermonde* 3e r. V (1956), 164-166.
- X., Boekenschouw voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen (juli 1955-juni 1956). *Hand. Ëm.* XCIII (1956), 169-201.

AFD. VII. — HISTORISCHE en GEOGRAFISCHE
HULPMIDDELEN

32. NATIONAAL COMITÉ VOOR GEOGRAPHIE — COMMISSIE
VOOR DE ATLAS. — Atlas voor België. *Brussel*, 1949 e. v.
Zie *Bibl.* 1949, 225.
Een lijst van de thans uitgegeven kaarten vindt men in
Ts. Ver. aardr. stud. XXV (1956), 82-83.
33. P. LINDEMANS, Geschiedenis van de landbouw... zie
laatst *Bibl.* 1954, nr. 42.
Rec. L. VOET, *Bijdr. gesch. Ndl.* XII (1957), 50-55.
In deze grondige bespreking worden aanvullingen geboden
voor de behandeling van het onderwerp voor de periode vóór
de XVe eeuw.
34. R. MOLS, Introduction à la démographie historique des
villes d'Europe du XIVe au XVIIIe siècle (Rec. travaux
d'hist. et de phil. 4e sér., 1-3). *Louvain*, 1954-1956, 3 vols.
Rec. A. COSEMANS, *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 142-143.
F. LÜTGE, *Sitz. Ber. Bayer. Ak. Wiss.* 1957, 2.
J. VERBEEMEN, *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 329-333.
Zie van dezelfde S. ook : De bevolking der steden van 1400
tot 1800. *Streven* X (1956/1957), 541-547.
In verband met het standaardwerk van R. MOLS, dat ook
voor de naamkundigen belangwekkend is, noteerden wij terloops
bij ons excerpteringswerk de volgende bijdragen over hetzelfde
onderwerp :
J. DE BROUWER, Demografische en sociaal-economische evolutie
van Haaltert. *Land v. Aalst* VIII (1956), 49-83.
P. DEPRez, Het bevolkingscijfer in de heerlijkheid Nevele
gedurende de 16^e, 17^e en 18^e eeuwen. *O. K. Gent* n. r. IX
(1955), 50-119.
Zie hierover *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 165-166.
J. KRUTHOF, De samenstelling der Brusselse bevolking in 1842.
Proeve tot opbouw der sociale stratifikatie. *Ts. v. sociale
wetenschappen* 1956, 159-221.
Op grond van de (ernstige) volkstelling ingericht door
HEUSCHLING en QUETELET.
J. VERBEEMEN, De werking van economische factoren op de
stedelijke demographie der XVIIe en der XVIIIe eeuw in de
zuidelijke Nederlanden. *Rev. phil.* XXXIV (1956), 680-700 ;
1021-1055.
J. VERBEEMEN, Steden der Antwerpse Kempen in 1755. Hun

demografische en economische toestand. *Oudh. en kunst* XXXVIII (1955), 145-163.

Betreft Geel, Herentals en Hoogstraten.

- J. VERBEEMEN, Mechelen gedurende de eerste helft der XIXe e. *O. K. Mech.* LIX (1955), 70-127. Zie hierover *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 374.

Een verslag over de tienjarige bedrijvigheid van de „Section belge de la Commission internationale de Démographie historique” (opgericht in 1946) vindt men in *Rev. phil.* XXXV (1957), 248-250 van de hand van J. CRAEYBECKX, Bibliografie over het historisch demografisch onderzoek in België.

35. W. RADIG, Die Siedlungstypen in Deutschland und die frühgeschichtlichen Wurzeln. *Berlin*, 1955.

Rec. F. Q[UICKE], *Rev. phil.* XXXV (1957), 323.

36. A. VERHULST, En basse et moyenne Belgique pendant le haut moyen âge : différents types de structure domaniale et agraire. Un essai d'explication. *Ann. Econ. Soc. Civil.* XI (1956), 61-70.

Zie samenvatting in *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 341-342.

Onderscheidt drie types van landbouwwitbating, op grond van een onderzoek van het domein van de Gentse St.-Baafsabdij.

37. H. VAN WERVEKE, L'histoire urbaine en Belgique. *Vierteljahrsschr. f. Sozial- und Wirtschaftsgesch.* XLIII (1956), 246-256.

Zie ook *Bijdr. gesch. Ndl.* XI (1956), 337.

AFD. VIII. — TAALGRENS en KOLONISATIE

Algemene studiën over de problemen in verband met de vestiging der Germanen in het Romeinse rijk en de kultuur-historische gevolgen daarvan, mogen hier worden opgesomd :

38. E. EWIG, Trier im Merowingerreich. Zie *Bibl.* 1955, nr. 47.

Rec. J. VANNÉRUS, *Rev. phil.* XXXV (1957), 128-131.

39. Ch. FAVEZ, La Gaule et les Gallo-Romains lors des invasions du Ve s. d'après Salvien. Quelques aspects du pays, attitude et sort des habitants. *Latomus* XVI (1957), 77-83.

40. H. FISCHER, Die Siedlungsverlegung im Zeitalter der Stadtbildung, unter besonderer Berücksichtigung des österreichischen Raumes (Wiener rechtsgeschichtl. Arbeiten, 1). *Wien*, 1952.

Rec. H. SCHMIDINGER, *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 198-199.

41. LYNN WHITE, The Vitality of the Tenth Century. *Medievalia et Humanistica* IX (1955), 3-29.

Bevat de tekst van 6 mededelingen op het *Symposium on the Tenth Century*, van de *American Historical Association*, te Washington gehouden in dec. 1952.

In een lezing behandelt S. het ontstaan van het drieslagstelsel, dat zich in de X^e eeuw vooral ten N. van de Loire verspreid en bijgedragen heeft tot een demografische opbloei.

42. F. STEINBACH, Das Frankenreich, in : *Handbuch der Deutschen Geschichte*, neu hrsg. von L. JUST, Bd. I, Abschnitt 2, Lief. 9. *Konstanz*, [1956].

Dit is eer 2^e en bijgewerkte uitgave van de merkwaardige historische synthese over het Frankenrijk, van de hand van de bekende historicus, die het taalgrensonderzoek vóór 30 jaar heeft gerevoerd. Het ontstaan van de Frankenbond en van het Frankenrijk, met zijn wezenlijke Germaanse componenten en zijn gemengde religieuze en kulturele, economische en sociale verhoudingen ; de geschiedenis van de verdelingen ; de opgang van Austrasië onder de Karolingen en de consolidering van hun macht, in verbinding met de Austrasische adel en de missionering ; Karel de Grote en de noodlottige gevolgen van de onenigheid zijner opvolgers die tot de ontbinding van het Frankenrijk heeft geleid, dit alles vormt het noodzakelijk kader dat het

ontstaan van de taalgrens laat begrijpen, zoals STEINBACH het o. i. overtuigend heeft geschetst.

Een buitengewoon verdienstelijke studie, gevolgd door een bibliografie, die een idee geeft van de alzijdige oriëntering van de geleerde auteur.

Naar aanleiding van de unieke tentoonstelling „Werdendes Abendland an Rhein und Ruhr” (Essen, mei-september 1956), verscheen onder dezelfde titel, een rijk geïllustreerde katalogus [*Essen*, 1956] waarvoor Prof. F. STEINBACH twee korte historische stukken schreef over de geschiedenis der Merovingen (blz. 75-83, met 3 kaarten) en der Karolingen (blz. 133-144, met 1 kaart).

Over het ontstaan van de **Germaans-Romaanse taalgrens** verschenen, in het hier overschouwde jaar, de volgende bijdragen :

43. H. DRAYE, Ortsnamen- und Sprachgrenzforschung in Belgien. *Rhein. Viert.* XXI (1956) = *Festschr. A. Bach* II, 97-109.

Algemeen overzicht van G. KURTH tot Ch. VERLINDEN.

44. J. M. GANTOIS, In de leer bij P. Stracke „Ons Nederland boven de Zomme” (Vermeerderde overdruk uit „Gedenkboek P. Dr. D. A. Stracke”). *Langemark*, 1956.

Bespreekt, op ietwat onrustige wijze, de zeer uiteenlopende opvattingen van historici, taalkundigen, antropologen over de getalsterkte van de Germaanse inwijking in Frankrijk en de betekenis van de verschillende factoren die werden ingeroepen om het ontstaan van de taalgrens te verklaren. Met overvloedige bibliografische aantekeningen.

45. J.-E. LEUNIS, De legende „Een zee te Tongeren” en de Duinkerke zeeinval. *Land v. Loon* XI (1956), 33-46.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1957, I, 170-171.

Aan het einde wordt één bladzijde geschreven over „De taalgrens, een waterlijn”. Deze „theorie” vergelijkte men met die van D. R. CAMPENS, genoemd in *Bibl.* 1954, nr. 61.

46. F. PETRI, Zum Stand der Diskussion über die fränkische Landnahme... zie laatst *Bibl.* 1955, nr. 60.

Rec. R. BRUCH, *Zs. f. Mundartforsch.* XXII (1954), 224-228.

R. BUCHNER, *Hist. Zs.* CLXXXII (1956), 361-364.

G. GOUGENHEIM, *Moyen âge* LXI (1955), 459-460.

Th. MAYER, *Zs. Savigny-Stift. f. Rechtsgesch.-Germ. Abt.* LXXII (1955), 320-323.

Ch. VERLINDEN, *Ts. v. Gesch.* LXIX (1956), 246-247.

47. M. TOUSSAINT, La frontière linguistique en Lorraine...
zie *Bibl.* 1955, nr. 61.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1956, II, 445-446.

M. R[ENARD], *Rev. phil.* XXXIV (1956), 958.

J. VANNÉRUS, *Bull. Ac. roy. Belg.* 1955, 582-585.

Zie ook N. BAROTH, Le déplacement de la frontière linguistique au pays de Sarrebourg *Ann. Soc. Hist. Archéol. Lorraine* LIV (1955), 29-34.

48. Ch. VERLINDEN, Les origines de la frontière linguistique... zie *Bibl.* 1955, nr. 62.

Rec. É. LEGROS, *Com. top.* XXX (1956), 287-288.

B. D. LYON, *Speculum* XXXII (1957), 402-403.

L. L., *Bull. trim. Inst. arch. Lux.* XXXII (1956), 78-80.

F. STEINBACH, *Rhein. Viert.* XXI (1956), 374-380.

De taalgrensstudie van VERLINDEN gaf aanleiding tot de bijdrage van B. H. STOLTE, Deusone in regione Francorum. *Ts. v. Gesch.* LXX (1957), 76-86.

Betoogt „dat Prof. Verlinden herhaaldelijk een minder gelukkige verklaring van de berichten der oude schrijvers heeft gegeven, doordat hij te weinig de herkomst dier berichten heeft onderzocht”. Aldus zou *Deusone* niet *Doesburg*, maar *Diessen* in Noord-Brab. zijn (zoals GYSSELING reeds vroeger heeft voorgesteld).

Dezelfde S. hield bovendien een lezing : „Griekse en Romeinse schrijvers over de Frankische migratie en kolonisatie”, op het 10^e Congres van Nederlandse Historici (Den Haag, zaterdag 27 april 1957), waarvan de tekst, naar verhoopt wordt, zal kunnen verschijnen.

Etnografische studiën over de Germanen, de afzonderlijke Germaanse stammen en hun woongebied zijn de volgende :

49. K. BARWICK, Kleine Studien zu Caesars *Bellum Gallicum*. *Rhein. Museum f. Philol.* XCVIII (1955), 41-72.

Vooraf het eerste deel : „Was bedeutet Belgium?” is belangwekkend.

50. G. WALSER, Caesar und die Germanen. *Historische Einzelschriften*, Heft I, 1956.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1956, I, 136.

- ×, E. SCHWARZ, Germanische Stammeskunde. Zie boven blz. 448.

51. R. L. REYNOLDS, Reconsideration of the history of the Suevi. *Rev. phil.* XXXV (1957), 19-47.

Aan de hand van een onderzoek der historische teksten, gaat

S. de ontbinding na van de stam der Suevi in een aantal kleinere volksgroeperingen (omstreeks 400 n. Chr.). Voor onze gebieden is de volgende stelling van belang : „In Northwest Germany the leading people in the several generations following was the Waernas, but they too fell before the Franks late in the 500's. Swaefish dependents were settled by plan along the frontier between Saxon and Frank, by Frankish kings, and other Swaefis mingled with Frisians in dependent communities in the region of Antwerp, again under Frankish overlordship. The Swaefis left vestiges of their tribal name in East Anglia in Britain, in North Italy, in Flanders, and in their original homeland” (blz. 47).

52. W. J. DE BOONE, Friesen, Franken, Sachsen. *Verhandl. Arbeitsgemeinsch. f. westdt. Landes- und Volksforsch. Kleve, Oktober 1956* [Bonn, 1957, Maschinenschr.], 42-46.

53. W. J. DE BOONE, De Warnen in Nederland. *Z. pl., z. j.* [1957].

Bundeling van drie opstellen uit *Westerheem* V (1956) en VI (1957); het derde is : „Een bevolkingsgroep uit 't noordoosten in het Nederland van de zesde eeuw”.

Men zie verder nog de volgende studiën :

W. NIEMEYER, Die Stammessitze der Chatten nach Bodenfunden und antiker Ueberlieferung, insbesondere bei Cl. Ptolemäus (Beiträge zur Stammeskunde Hessens, 2). *Kassel*, 1955.

Rec. S. J. DE LAET, *Rev. phil.* XXXV (1957), 326.

W. LAMMERS, Die Stammesbildung bei den Sachsen. *Verhandl. Arbeitsgemeinsch. f. westdt. Landes- und Volksforsch. Kleve, Oktober 1956* [Bonn, 1957, Maschinenschr.], 46-52.

Chr. COURTOIS, Rapports entre Wisigoths et Vandales, in : *I Goti in Occidente. Problemi* (Settimane di studio del Centro ital. di studi sull' alto medioevo, 3) [Spoleto, 1956], 499-507.

E. A. THOMPSON, The settlement of the Barbarians in Southern Gaul. *Journal of Roman Stud.* XLVI (1956), 65-75.

Over de vestiging van de Burgundi in Savoie door Aëtius, niet als afweermiddel tegen de Alemannen, maar als onderdrukkers van opstanden van slaven in Gallië.

A. W. WADE-ÉVANS, The emergence of England and Wales. *London*, 1956.

Rec. H. D[AUPHIN], *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 719-720.

Ontkent het bestaan van de Angelsaksische nederzetting in Britannia !

A. D. SARTONI (†), Storia della federazione dei sette comuni vicentini. *Vicence*, 1956.

Rec. J. RUYSSCHAERT, *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 332-333.

Germaanse oorsprong van de bevolking van 7 gemeenten in de provincie Vicence, in 917 geschonken aan de bisschop van Padua. Vorming van een federatie in 1259, die bestaan heeft tot 1807.

Als taalkundige en inz. toponymische bijdragen in verband met de Germaanse kolonisatie wensen wij te vermelden :

54. R. BRUCH, Westfränkische Sprachströmungen in Mitteleuropa. *Rhein. Viert. XXI* (1956) = *Festschr. A. Bach II*, 14-44, mit 7 Karten.
Studie van de taalkundige stromingen van west naar oost, nl. van de Romania naar de Rijn, gedurende de vroege middel-eeuwen, vooral op grond van de woordgeografie.
55. J. DEVLEESCHOUWER, Doublets mosans entre Givet et Namur. Zie *Bibl.* 1955, nr. 69.
Rec. J. HERBILLON, *Com. top.* XXX (1956), 328-331.
56. J. DEVLEESCHOUWER, Le Namurois, région bilingue jusqu'à l'époque carolingienne. *Zs. f. franz. Sprache und Lit.* LXVII (1956), 1-26.
Hernieuwd onderzoek van de Germaanse toponiemen, door M. GYSSELING ontdekt in de Vita Bertuini (zie *Bibl.* 1947, nr. 77); verwerping van de kritiek op GYSSELING door L. REMACLE (*Com. Top.* XXII (1948), 441-442) en besluit : „dans la Marlagne comme au Condroz, le germanique se parlait encore à l'époque carolingienne" (blz. 24).
57. M. BAUDOT, Le suffixe germanique *ing* dans la toponymie française. *Rev. int. onomastique VIII* (1956), 117-122.
58. F. LECHANTEUR, Étacs et étocs. Notes de toponymie maritime normande. *Rev. int. onomastique VIII* (1956), 29-30.
Germ. *stock, stake, stakkr.*
59. R. LORIOT, Sur un toponyme scandinave de Picardie (Beauvaisis), La Mare des Eclondes (lieu-dit de la commune de Senantes, Oise). *Recueil Clovis Brunel [Paris, 1955]*, II, 184-198.
Rec. M. MOLHO, *Rev. int. Onomastique VIII* (1956), 231-235.
Eclondes < *ek(e), eg(e) + lundr.*
60. M. BROËNS, Los Francos en el poblamiento de la Península Ibérica durante los siglos VI y VII. *Ampurias XVII/XVIII* (1956), 59-77.
Rec. R. SINDOU, *Rev. int. Onomastique VIII* (1956), 314-317.
In 542 dringen Frankische koningen door tot aan de Mincho : sporen daarvan vindt S. in toponiemen *Francos, Francia* en varianten; Psn. + *villa* en andere samengestelde toponiemen wijzen op VIIe-eeuwse vestiging.

61. M. BROËNS, L'onomastique domaniale entre Plateau central et Garonne au VIIe siècle, d'après les textes. *Rev. int. onomastique* VIII (1956), 161-183, 241-265; IX (1957), 1-27.

Bespreekt ook Germ. *-ingōsnamen*.

De **oudheidkundige bijdragen** over de vóór- en vroeg-historische perioden, die voor de kolonisatiegeschiedenis van onze gebieden belangrijk zijn, vindt men ook voor het jaar 1956, meestal kritisch besproken, in het zeer nuttige en degelijke tijdschriftje *Archeologie*.

In 1956 zijn weer twee afleveringen verschenen, als overdruk uit *Antiquité classique* XXV (1956), blz. 124-151 en 420-451.

In *Archeol.* zijn opgenomen o. m. verslagen over de oudheidkundige opgravingen in België onder de titel : Service des Fouilles de l'État — Travaux de 1955 — Rijksdienst voor opgravingen 1955. *Archeol.* 1956, I, 126-132 [belangrijk zijn de opgravingen te Taviere (Namen) (sporen van laat-Romeins verdedigingswerk, te vgl. met Brunehaut-Liberchies; te Beerlegem (O.-Vla.) : Merovingisch grafveld met circa 100 graven; te Kontich (Antwerpen) : middeleeuwse versterkte hoeve].

Over de opgravingen gedurende het jaar 1956 verricht, wordt men ingelicht door *Archeol.* 1957, I, 143-150 [belangrijk is de opgraving te Oudenburg, blz. 145].

Het oudheidkundig onderzoek in Nederland kan men volgen in : *Opgravingsnieuws van de samenwerkende oudheidkundige instellingen in Nederland*, uitgegeven door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek [R. O. B.]. *Amersfoort* (Kleine Haag, 2), 1e jg. (1955).

Wat Frankrijk betreft kunnen wij dit jaar, behoudens naar *Gallia*, verwijzen naar :

A. AYMARD, Aperçu bibliographique sur les publications récentes concernant la Gaule antique, 1945-1955, in : *Bibliographie annuelle de l'histoire de France du cinquième siècle à 1939. Année 1955* [Paris, 1956], 1-13.

P. M. DUVAL, Quinze ans de fouilles en Gaule. *Historia* V (1956), 238-253.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1957, I, 160-161. Opgravingen uit de periode 1941-1955.

Voor Duitsland verwijzen wij naar G. REINCKE, *Archäologische Bibliographie 1955. Jahrb. d. Deutschen archäol. Instituts* LXXI (1956). Beilage (Berlin, 1957) en ook naar het tijdschrift *Germania*, als praktische informatiebronnen.

Met verwijzing naar deze verschillende hulpmiddelen, vermelden wij hier slechts :

ALGEMEENHEDEN :

- H. JANKUHN, Methode und Probleme siedlungsarchäologischer Forschung. *Archaeologica Geographica* IV (1955), 73-84.
 R. VON USLAR, Zu archäologischen Karten. *Germania* XXX (1955), 1-9.

PREHISTORIE :

- C. A. RALEGH RADFORD, Contributions to a study of the Belgae, in : Contributions to prehistoric archaeology offered to Professor V. Gordon Childe [*Cambridge*, 1956].
 L. TOMBALLE, Notes complémentaires concernant la découverte d'un cimetière omalien à rite funéraire en deux temps, à Hollogne-aux-Pierres (Hesbaya liégeoise). *Bull. Soc. préhist. franç.* LIII (1956), 391-.
 A. BOSCHMANS, De voorhistorische nederzetting op de Kesselberg. *Meer Schoonheid* III (1955), IV, 20-22; IV (1956), II, 17-23.
 F. A. CHARLES, Encore l'oppidum des Aduatiques. *Parcs nationaux* XI (1956), 127-148.
 S. situeert het oppidum op de heuvelen rond de huidige stad Hoei.
 W. COBLENZ, Das Gräberfeld von Proszitz (Veröffentl. Landesmus. f. Vorgesch. Dresden, 3). *Leipzig*, o. J.
 Rec. M. AMAND, *Rev. phil.* XXXV (1957), 325-326.
 Germaanse grafvelden uit 1^e e. n. Chr. in Kreis Meissen, met een gering aantal grafgraven.

GALLO-ROMEINSE PERIODE :

- A. VAN DOORSELAER, De Gallo-romeinse begraafplaatsen in België. Verspreiding en algemene beschouwingen. *Ann. Fed. soc. hist. arch. Belg.* XXXVI (*Gand*, 1955) [1956], 125-134.
 Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1957, I, 158-159.
 Aan de hand van 3 kaarten wordt de verspreiding van 816 Gallo-romeinse begraafplaatsen, 327 villa's en van 448 Merovingische grafvelden onderling vergeleken. Percentagewijs zijn de Merovingische talrijker in de provinciën Luik en Namen. Over het algemeen is een zekere continuïteit der bewoning opvallend; zij wordt bepaald door het weggennet en de vruchtbaarheid van de bodem.
 P. PIÉTRÉSSON DE SAINT-AUBIN, *Le Mémoire sur les grands chemins militaires partant de Bavaï*, par Dom Charles-Joseph Bévy, historiographe de France (1781). *Rev. d. Nord* XXXVIII (1956), 257-271, carte.
 P. VAN GANSBEKE, Les trésors monétaires d'époque romaine en Belgique. *Rev. belge d. Numismat.* CI (1955), 5-44.
 Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1956, II, 439.

H. SCHÖNBERGER, La Saalburg, castrum in solo barbarico? *Latomus* XV (1956), 222-224.

Weerlegging van de studie van P. VAN GANSBEKE, La mise en état de défense de la Gaule... *Bibl.* 1955, nr. 59, wat de Saalburg aangaat.

Ph. CORDER, The reorganization of the defenses of Romano-British towns in the fourth century. *Archeol. Journal* CXII (1955), 20-42.

J. BARADEZ, Deux missions de recherches sur le limes de Tintane. *C. R. Ac. inscript. et belles lettres* 1955, 288-.

P. SPITAEELS, Les fibules émaillées gallo-romaines en Belgique. *Ann. Féd. soc. arch. hist. Belg* XXXVI (Gand, 1955) [1956], 33-39.

Genoemde fibulae zijn produkten van een lokale industrie, inz. in Tussen-Samber-en-Maas gesitueerd (Anthée) en komen, buiten ons land waar er ongeveer 500 exemplaren ontdekt werden, alleen in Pannonië voor.

P. ROLLAND (†), Histoire de Tournai. *Tournai*, 1956.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1956, II, 427-428.

M. AMAND, La romanisation du Tournaisis. *Ann. Féd. soc. hist. arch. Belg.* XXXVI (Gand, 1955) [1956], 155-166.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1957, I, 156-157.

Het wegennet en de steenindustrie bevorderen de romanisering vanaf het midden der I^e eeuw n. Chr. Een beginnend verval wordt vastgesteld sedert het einde der IIe eeuw.

M. AMAND, Les reliques de Saint Nicaise et l'emplacement du premier cimetière chrétien à Tournai. *Rev. phil.* XXXV (1957), 66-74.

Over het vermoedelijk grafveld (zie plan blz.70) uit de tijd van Childerik en Chlodovech, op de plaats van de eerste kerk uit de Merovingische tijd.

M. VANDERHOEVEN, Iets over het Romeins stratennet van Tongeren. *Limburg* XXXIII (1955), 122-128 (= *Archaeol. Belgica*, 31).

A. CLAASSEN, De Romeinen te Achel. *Limburg* XXXV (1956), 56. Muntschat van oorspr. 168 stukken.

H. BRUNSTING, Continuïteit van bewoning te Nijmegen? in: *Sub Aquila — Bijdragen tot de archaeologie en de geschiedenis van Nijmegen = Numaga* II (1955).

J. J. H. VAN BUCHEM, Ulpia Noviomagus. *Ibid.*

A. W. BYVANCK, Nijmegen en Keizer Trajanus. *Ibid.*

M. P. M. DANIELS (†), Noviomagus. Romeins Nijmegen. *Nijmegen*, 1956.

Rec. S. J. D[E] L[AET], *Archeol.* 1956, II, 440.

J. E. A. Th. BOGAERS, De Gallo-Romeinse tempels te Elst in de Over-Betuwe. 's-Gravenhage, 1955.

Rec. F. PETRI, *Bijdr. Gesch. Ndl.* XII (1957), 241-243.

- F. J. DE WAELE, Over de betekenis van de Gallo-Romeinse tempels te Elst. *Kon. Vla. Ac. v. België, Kl. d. Lett.* XVII (1955), nr. 7.
- H. EIDEN, Das Rheinische Landesmuseum Trier. Festgabe zur Wiedereröffnung am 21. Juli 1956. *Trier*, 1956.
- F. FREMERSDORF, Ältestes Christentum, mit besonderer Berücksichtigung der Grabungsergebnisse unter der Severinskirche in Köln. *Berlin*, 1956.

MEROVINGISCHE PERIODE :

- É. SALIN, La civilisation mérovingienne d'après les sépultures, les textes et le laboratoire. T. III : Les techniques. *Paris*, 1957.
- É. SALIN, Un aspect de la civilisation mérovingienne. *Ann. Éc. Soc. Civ.* X (1955), 161-172.
- J. WERNER, Beiträge zur Archaeologie des Attila-Reiches (Abh. Bayer. Ak. d. Wiss., 38). *München*, 1956.
Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1957, I, 174-175.
Systematische inventaris van de IV-V^e-eeuwse graven en vondsten.
- F. TISCHLER, Der Stand der Sachsenforschung, archäologisch gesehen. 35. *Ber. Röm.-Germ. Kom.* (1954) [1956], 21-215.
Belangrijke studie over de oudheidkundige nalatenschap en de migraties van de Saksen.
- J. BREUER-H. ROOSENS, Le cimetière franc de Haillot. *Ann. soc. arch. Namur XLVIII* (1956), 171-376 = *Archaeologica Belg.*, 34. *Bruzelles*, 1957.

De publikatie van dit (reeds in 1932 opgegraven) grafveld is buitengewoon belangrijk voor de herkomst van de zgn. rijgrafvelden (waarover *Bibl.* 1950, nr. 49) en voor de studie van de overgang van de laat-Romeinse naar de vroegmiddeleeuwse beschaving. Na een zeer precies onderzoek van de 17 graven en hun grafgraven, waarbij een indrukwekkend vergelijkingsmateriaal wordt betrokken, besluiten de S. dat het Frankisch grafveld van Haillot in de 5e eeuw te situeren is. „Les vestiges archéologiques, que les Francs de Haillot et d'autres cimetières avoisinants nous ont laissés, contiennent donc les éléments de base de la civilisation mérovingienne : le substrat ethnique germanique, la tradition culturelle gallo-romaine, le goût oriental de l'orfèvrerie cloisonnée, et les premiers symboles du christianisme" (blz. 298).

Benevens een uitstekende bibliografie, worden in deze zo lang verwachte studie, een aantal bijlagen afgedrukt. Daarin worden verschillende vraagstukken, die verband houden met de studie van de rijgrafvelden, kritisch besproken, vooral door J. WERNER, de bekende oudheidkundige van de Universiteit te München, wiens theorie over de rijgrafvelden door dit boek bevestigd wordt.

Zie ook : H. ROOSENS, Der fränkische Friedhof von Haillot (5 Jht.) und das Problem der Kontinuität zwischen Spätantike

und Merowingerzeit. *Verhandlungen Arbeitsgemeinschaft. f. westdt. Landes- und Volksforsch. Kleve, Oktober 1956* [Bonn, 1957, Maschinenschr.], 33-41.

A. DASNOY, Quelques tombes de la région namuroise datées par des monnaies (V-VIe s.). *Ann. soc. arch. Namur XLVIII* (1955) [1956], 5-40.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1957, I, 171.

Belangrijk onderzoek van een vijftal graven, waarvan de inhoud wijst op de aanwezigheid van *laeti*, nadien van Franken, die belast zijn met de rijksverdediging.

W. LASSANGE, Le cimetière mérovingien de Ghlin-lez-Mons. *Bull. soc. paléont. Charlevois* 1956, 33-51 = *Archaeol. Belgica*, 28.

VIIe-eeuws grafveld, waarvan 7 mannen-graven systematisch werden opgegraven.

A. GEUBEL- L. GOURDET, Histoire du pays de Neufchâteau. *Gembloux*, 1956.

In het 2e hoofdstuk overzicht van de oudheidkundige ontdekkingen. Merovingische grafvelden te Massul en Ebly.

W. C. BRAAT, Le cimetière mérovingien de Rothem, commune de Meerssen. *Oudheidk. Med. n. r. XXXVII* (1956), 68-81.

38 graven van een rijgrafveld uit de periode einde VIe — begin VIIIe eeuw, onderzocht in 1942 en 1953.

W. C. BRAAT, Brandgraven uit de 7e eeuw in de duinen bij Monster. *Oudheidk. Med. n. r. XXXVII* (1956), 82-91.

Een groep brandgraven, tussen Monster en Loosduinen (Z. van Den Haag), zou door Angelsaksische invloeden te verklaren zijn.

P. HOMBERT, Sépultures mérovingiennes en France. *Archeol.* 1957, I, 173.

Over twee belangrijke grafvelden te Isle-Aumont (Aube) en te Mouchan (Gers), waarover verder *Gallia XIII* (1955), 147-149 en 214-216.

I. CHRIST, Les cryptes mérovingiennes de l'abbaye de Jouare. *Paris*, 1955.

MIDDELEEUWEN :

F. DE SMIDT, Opgravingen in de Sint-Baafsabdij te Gent. De abdijkerk. *Gent*, 1956.

Rec. P. HÉLIOT, *Rev. Nord XXXIX* (1957), 85-86.

R. M. LEMAIRE, *Rev. hist. eccl.* LII (1957), 923-928.

A. L. J. VAN DE WALLE, De archeologische opgravingen in het stadscentrum te Antwerpen. *Archeol.* 1957, I, 175-176, 2 platen.

G. C. DUNNING, Trade relations between England and the continent in the late Anglo-Saxon Period, in : *Dark Age Britain. Studies presented to E. T. LEEDS, with a bibliography of his works* [London, 1956], 218-233.

Rec. G. F[AIDER]-F[EYTMANS], *Archeol.* 1956, II, 449-450.

Behandelt de handelsbetrekkingen in de 9^e-10^e eeuw.

Over historische en actuele **taaltoestanden** leze men :

62. W. JUNGANDREAS, Deutsch sprechende Welsche, Welsch sprechende Deutsche (bzw. Niederländer im Mittelalter). *Leuv. Bijdr.* XLVI (1956/57), 126-134.
Concrete voorbeelden van tweetalige personen o. a. in Frans-Vlaanderen, met belangrijke conclusies nopens taalgrensverschuivingen.
63. M. DENECKERE, Histoire de la langue française dans les Flandres (1780-1823) (*Romanica Gandensia*, 2-3). *Gent*, 1954.
Rec. A. COSEMANS, *Rev. phil.* XXXIV (1956), 462-464.
P. GEYL, *Bijdr. gesch. Ndl.* XII (1957), 65-67.
64. E. WILLEKENS, De taalstrijd in België, 1840-1884. *Alg. Gesch. Ndl.* X [*Antwerpen*, 1955], 350-370.
65. J. L. PAUWELS, La situation linguistique dans le Nord de la Belgique. *Orbis* V (1956), 116-122 (1).

Wij willen dit overzicht besluiten met de vermelding van enkele **rechtshistorische bijdragen**, die wij terloops hebben genoteerd :

- J. GAUDEMET, Survivances romaines dans le droit de la monarchie franque du Ve au Xe siècle. *Rev. d'histoire du droit* XXIII (1955), 148-206.
Rec. P. G[ORISSEN], *Rev. hist. eccl.* L(1955), 991. „La rupture avec le droit romain classique se place plutôt avant les invasions au IVe s., lorsque les notions juridiques deviennent plus sommaires et tendent à présenter des caractéristiques provinciales”.
- F. BEYERLE, Zum Kleinreich Sigiberts III. und zur Datierung der Lex Ribvaria. *Rhein. Viert.* XXI (1956) = *Festschr. A. Bach* II, 357-361.
- R. SCHMIDT-WIEGAND, „Gens Francorum inclita”. Zu Gestalt und Inhalt des längeren Prologus der Lex Salica. *Festschr. A. Hofmeister* [*Halle a. S.*, 1955], 233-250.
De proloog blijkt een laattijdige literaire compilatie te zijn.
- (1) Vgl. ook de volgende bijdragen :
- L. LINDEMANS, De Belgische taalwetten. *Streven* VIII (1954/1955), 334-.
- H. PICARD, De talentelling in en rond Brussel. *Vla. Gids* XXXIX (1955), 5-.
- R. E. DAVIES, Bilingualism in Wales, with special reference to second language teaching and some account of the language position in Eire and Belgium. *Cape Town — Wynberg — Johannesburg*, 1954.

- F. L. GANSHOF, Het statuut van de vreemdeling in het Fran-
kische rijk (Kon. Vla. Ac. v. België, Med. XVIII, 3). *Brussel*,
1956.
- F. L. GANSHOF, Zur Entstehungsgeschichte und Bedeutung des
Vertrags von Verdun (843). *Deutsches Arch. f. d. Erforsch. des
Mittelalters* XII (1956), 313-330.
- F. L. GANSHOF, Wat waren de capitularia? Zie *Bibl.* 1955, nr. 77.
Rec. C. DE CLERCQ, Rev. hist. eccl. LII (1957), 207.
- W. MOHR, Studien zur Charakteristik des karolingischen
Königtums im VIII. Jahrhundert. *Saarlouis*, 1955.
- C. TORRES, Situación jurídica de los Suevos en Galicia antes
de la caída del Imperio romano de Occidente (476). *Cuadernos
de estudios gallegos* XI (1956), 31-44.
-

NASCHRIFT. — Gelet op de steeds groter wordende
moeilijkheden die aan de wetenschappelijke informatie
worden gesteld, zijn de stellers van het bovenstaande
overzicht zo vrij, de lezers dringend om toezending te
verzoeken van alle bijdragen over plaatsnamenstudie, niet
het minst van die welke in plaatselijke of gewestelijke
tijdschriften, in dag- en weekbladen enz. mochten ver-
schijnen.

Adres : Prof. dr. H. J. VAN DE WIJER, directeur van het
Instituut voor Naamkunde, E. van Evenstraat 10, Leuven.
